

Odborné vzdělávání v Česku

Stručný popis

Odborné vzdělávání v Česku

Stručný popis

Citujte tuto publikaci následujícím způsobem:

Cedefop (2022). *Odborné vzdělávání v Česku: stručný popis*.

Lucemburk: Úřad pro publikace.

<http://data.europa.eu/doi/10.2801/89776>

Na internetu lze nalézt i celou řadu dalších informací o Evropské unii.
Lze je získat na serveru Europa (<http://europa.eu>).

Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2022

© Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání (Cedefop), 2022
Uveďte původ 4.0 Mezinárodní (CC BY 4.0)

PRINT

ISBN 978-92-896-3436-6

doi:10.2801/191710

TI-09-22-517-CS-C

PDF

ISBN 978-92-896-3438-0

doi:10.2801/89776

TI-09-22-517-CS-N

Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání

(Cedefop) je referenčním střediskem Evropské unie pro odborné vzdělávání a přípravu, dovednosti a kvalifikace. Poskytujeme informace, výzkumy, analýzy a data o odborném vzdělávání a přípravě, dovednostech a kvalifikacích pro tvorbu politik v členských státech EU.

Středisko Cedefop bylo původně zřízeno v roce 1975 nařízením Rady (EHS) č. 337/75. Toto rozhodnutí bylo v roce 2019 zrušeno nařízením (EU) 2019/128 o zřízení střediska Cedefop jako agentury Unie s obnoveným mandátem.

Europe 123, Soluň (Pylea), ŘECKO

Poštovní adresa: Cedefop service post, 570 01 Thermi, ŘECKO

Tel. +30 2310490111, fax +30 2310490020

E-mail: info@cedefop.europa.eu

www.cedefop.europa.eu

Jürgen Siebel, *výkonný ředitel*

Nadine Nerguisian, *předsedkyně správní rady*

Předmluva

Česko předsedá Radě Evropské unie ve druhém pololetí roku 2022, v době, kdy válka na Ukrajině vytváří bezprecedentní výzvy, které dále umocňují výzvy spojené s pandemií COVID-19. Úloha odborného vzdělávání a přípravy (OV) za současné situace, kdy hrozí energetická krize a naléhavou prioritou je ekologizace evropského hospodářství, nabývá ještě většího významu. Dvěma hlavními prioritami českého předsednictví v oblasti vzdělávání je podpora digitálního vzdělávání a iniciativa *Cesty ke školnímu úspěchu*. Obě jsou spojeny se strategickým rámcem evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy s ohledem na vytvoření Evropského prostoru vzdělávání a další vývoj po jeho dosažení (2021–2030). Iniciativa *Cesty ke školnímu úspěchu* se zaměřuje především na pomoc účastníkům vzdělávání zvládnout základní dovednosti, na boj proti předčasným odchodům ze vzdělávání a na pomoc účastníkům vzdělávání se získáním vyššího sekundárního vzdělání. Výsledkem iniciativy bude návrh doporučení Rady, jehož předložení se očekává do konce roku 2022. Digitální vzdělávání se dostalo do popředí zájmu v důsledku masového pronikání nových technologií do života dětí a mladých lidí a s ohledem na dopady pandemie COVID-19 na vzdělávání. Česko se zaměřuje na zlepšení podmínek pro digitální vzdělávání a upozorňuje na výzvy, rizika a příležitosti v oblasti online vzdělávání.

V rámci předsednických trojic i Česko spolu s Francií a Švédskem rovněž zajišťuje devátý cyklus dialogu mládeže na téma Společně k udržitelné a inkluzivní Evropě. Česko v této oblasti podporuje mezigenerační solidaritu a spravedlnost s cílem poskytnout mladým lidem více prostoru a příležitostí, aby mohli přispět k rozvoji soudržných společností. Předsednictví podporuje činnosti plánované během Evropského roku mládeže 2022.

Odborné vzdělávání je důležitým pilířem vzdělávacího systému země. Podíl účastníků OV v programech vyššího sekundárního vzdělávání (70,5 %) je druhý nejvyšší v EU-27. Ve školním roce 2021/22 byly čtyřleté programy OV a lycei nejoblíbenějšími programy počátečního odborného vzdělávání (počáteční OV). Tyto programy vedou k získání *maturitního* vysvědčení. Většina absolventů čtyřletých programů pokračuje do terciárního vzdělávání. Důležitým prvkem celoživotního učení je Národní soustava kvalifikací (NSK), která zahrnuje profesní kvalifikace a úplné profesní kvalifikace. Hlavní cílovou skupinou jsou

dospělí a důraz je kladen především na výsledky učení dosažené mimo rámec formálního vzdělávání. Ověřování předchozího učení se zaměřuje především na další odborné vzdělávání a přípravu (další OV) a podporuje uznávání praktických dovedností a kompetencí. Může vést k získání profesní nebo úplné profesní kvalifikace v rámci NSK. Systém nabízí značný počet kvalifikací a výsledky, pokud jde o udělené certifikáty, jsou velmi pozitivní.

Mezi hlavní priority země patří inovace soustavy oborů počátečního odborného vzdělávání, podpora pedagogických pracovníků, podpora digitálního vzdělávání a celoživotního učení. V oblasti digitálního vzdělávání je v rámci počátečního OV kladen velký důraz na rozvoj digitálních kompetencí, a to prostřednictvím boje proti digitální propasti a zlepšení vybavenosti škol digitálními technologiemi. V nadcházejícím období si země rovněž klade za cíl začlenit do OV prvky duálního systému přizpůsobené národnímu kontextu, a to prostřednictvím podpory různých forem spolupráce mezi školami a zaměstnavateli.

Cílem tohoto stručného popisu, vypracovaného v úzké spolupráci s národním partnerem sítě ReferNet střediska Cedefop, je nabídnout širší evropské veřejnosti přehled o odborném vzdělávání v Česku, jeho charakteristických rysech a výzvách. Doufáme, že publikace přispěje ke spolupráci mezi členskými státy v oblasti OVP, bude podkladem pro diskuse o budoucnosti OVP, podpoří mobilitu účastníků vzdělávání i učitelů a bude užitečná pro tvůrce politik, výzkumné pracovníky, poskytovatele OVP a další čtenáře v celé Evropě i mimo ni.

Jürgen Siebel
výkonný ředitel

Loukas Zahilas
*vedoucí odboru
pro OVP a kvalifikace*

Poděkování

Tuto publikaci vypracovalo středisko Cedefop, odbor pro OVP a kvalifikace, pod dohledem Loukase Zahilase. Za publikaci odpovídal Iraklis Pliakis, odborník střediska Cedefop.

Středisko Cedefop by rádo poděkovalo Martině Kaňákové z Národního pedagogického institutu (NPI ČR) (ReferNet ČR), bez níž by příprava této publikace nebyla možná. Děkujeme také Jitce Pohankové, Pavle Paterové a Janu Brůhovi z NPI ČR, Zdeňce Šimové a Věře Czesané z Národního vzdělávacího fondu (NVF), Jiřímu Zajíčkovi z Unie školských asociací České republiky (CZESHA) a členům české i sítě ReferNet za jejich cenné příspěvky.

Publikaci recenzoval George Kostakis, odborník střediska Cedefop.

Obsah

Předmluva	5
Poděkování.....	7
Česko	11
1. Vnější faktory ovlivňující OV	12
1.1. Demografie	13
1.2. Hospodářské ukazatele a ukazatele trhu práce	14
1.2.1. Ekonomická struktura	16
1.2.2. Profesní předpisy	17
1.2.3. Zaměstnanost a nezaměstnanost.....	18
1.3. Nejvyšší dosažené vzdělání	20
1.4. Politika zaměstnanosti ovlivňující OV	23
2. Poskytování OV	24
2.1. Přehled systému odborného vzdělávání.....	26
2.2. Státem regulované poskytování OV	28
2.2.1. Programy středního odborného vzdělávání	32
2.2.2. Programy terciárního vzdělávání	38
2.2.3. OV pro dospělé	39
2.3. Jiné formy odborného vzdělávání.....	41
2.3.1. Individuální vzdělávání.....	42
2.3.2. Podnikové vzdělávání	43
2.4. Řízení OV	44
2.5. Financování OV	45
2.6. Učitelé a instruktoři praktického vyučování.....	47
2.6.1. Učitelé a instruktoři v odborném vzdělávání	47
2.6.2. Další profesní rozvoj učitelů	49
2.7. Ověřování neformálního a informálního učení.....	49
2.8. Nedávné iniciativy vzdělávací politiky.....	52
3. Tvorba kvalifikací v oblasti OV.....	53
3.1. Předvídání kvalifikačních potřeb.....	54
3.2. Navrhování kvalifikací v oblasti odborného vzdělávání	55
3.2.1. Tvorba vzdělávacích programů.....	55
3.2.2. Podklady pro návrhy kvalifikací.....	56
3.2.3. Národní soustava kvalifikací	57

3.3. Zajišťování kvality	59
3.3.1. Zajišťování kvality počátečního OV	59
3.3.2. Zajišťování kvality v dalším OV	60
4. Podpora účasti v OV	61
4.1. Pobídky pro účastníky vzdělávání	62
4.2. Pobídky pro podniky	62
4.2.1. Programy počátečního OV	62
4.2.2. Další OV a vzdělávání dospělých	63
4.3. Poradenství	64
4.4. Výzvy a příležitosti k dalšímu rozvoji	65
Zkratky	67
Použitá literatura	69
Další zdroje informací	71
Právní předpisy	71
Internetové stránky a databáze	72

Tabulky a grafy

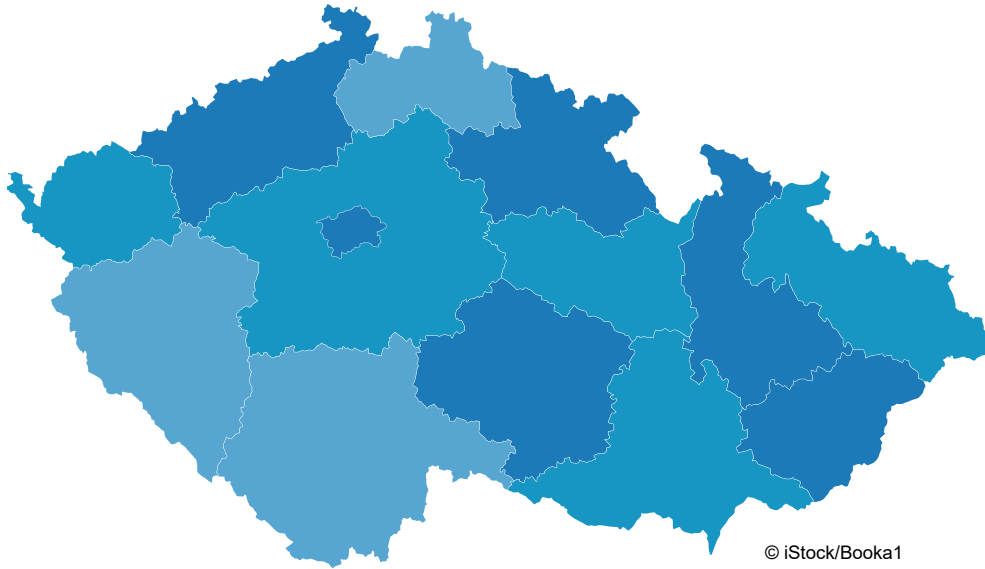
Tabulky

1. Struktura zaměstnanosti podle odvětví (15–64 let) v letech 2008 a 2020.....	17
2. Míra zaměstnanosti podle úrovně ISCED a pohlaví (věková kohorta 20 až 34 let).....	19
3. Účastníci středního vzdělávání podle věkových skupin v období 2011/2012–2021/2022.....	31
4. Účast v programech nástavbového studia a zkrácených programech.....	36

Grafy

1. Prognóza vývoje počtu obyvatel podle věkových skupin a indexu závislosti seniorů.....	13
2. Míra růstu reálného HDP (procentní změna oproti předchozímu roku).....	15
3. Míra nezaměstnanosti (osob ve věku 15–24 let a 25–64 let) podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání v letech 2011–2021.....	19
4. Míra zaměstnanosti absolventů OV (ve věku 20 až 34 let, úroveň ISCED 3 a 4).....	20
5. Obyvatelé (ve věku 25–64 let) podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání v roce 2020.....	21
6. Osoby předčasně odcházející ze vzdělávání v letech 2012–2021.....	22
7. Účast na celoživotním učení v letech 2010–2021.....	23
8. Odborné vzdělávání ve vzdělávacím systému ČR v letech 2021/2022.....	25
9. Podíl účastníků počátečního OV z celkového počtu účastníků vzdělávání na úrovni středního (vyššího sekundárního) vzdělávání (úroveň ISCED 3), 2020.....	30
10. Účastníci vzdělávání podle programu počátečního OV ve školním roce 2021/2022.....	30
11. Finanční toky v oblasti středního a vyššího odborného vzdělávání.....	46
12. Uznávání a ověřování výsledků dalšího vzdělávání.....	51
13. Profesionální a úplná profesionální kvalifikace.....	58

Česko

© iStock/Booka1

Rozloha ⁽¹⁾	78 868 km²
Hlavní město	Praha
Státní zřízení	parlamentní republika
Počet obyvatel (2021)	10 515 669 ⁽²⁾
Hrubý domácí produkt na obyvatele (HDP) (v běžných cenách, 2021) ⁽³⁾	22 340 EUR
Legislativní pravomoc	Parlament České republiky

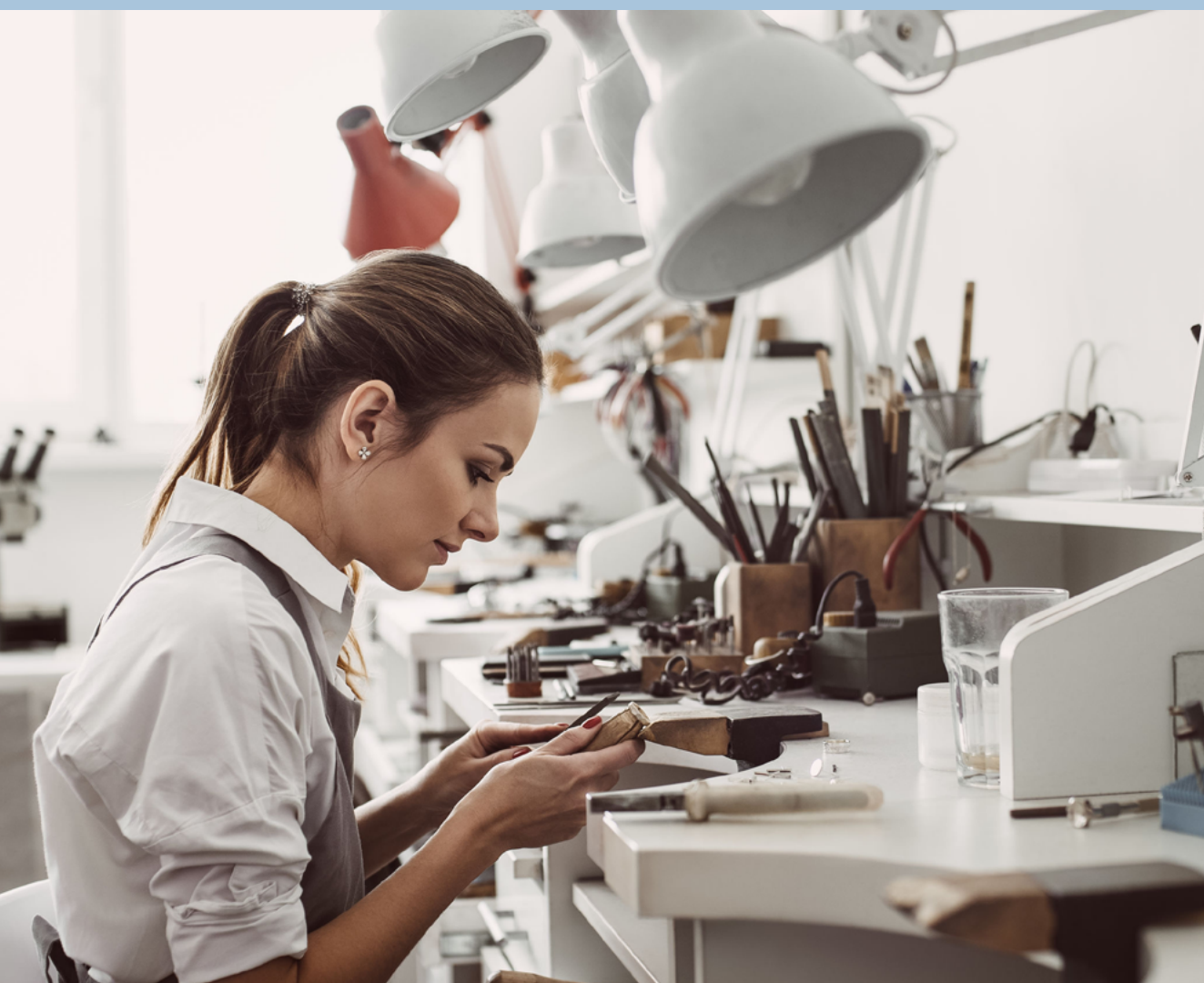
⁽¹⁾ [Více informací](#) [cit. 3.1.2022].

⁽²⁾ [Český statistický úřad \(ČSÚ\)](#) [cit. 29.3.2022].

⁽³⁾ Eurostat, [tec00001](#) [cit. 30.3.2022].

KAPITOLA 1.

Vnější faktory ovlivňující OV

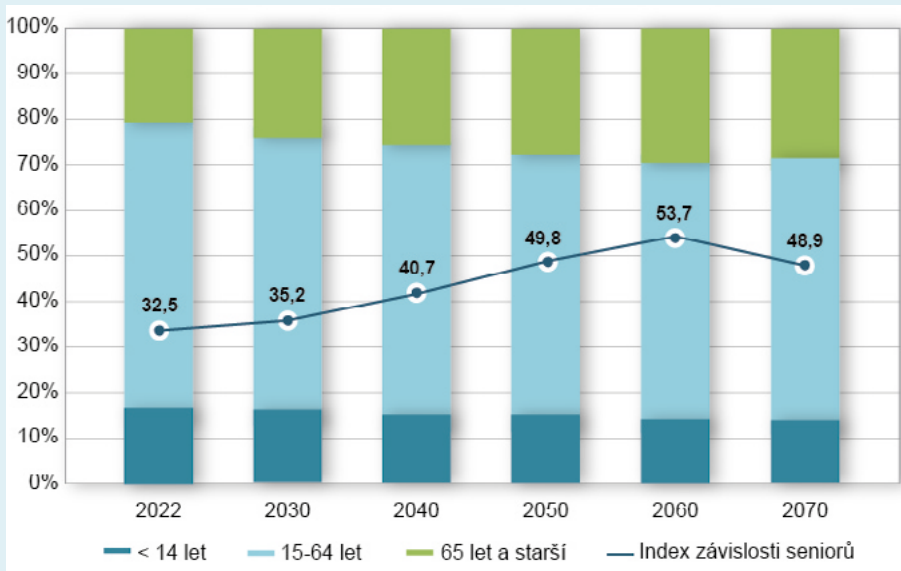

1.1. Demografie

V roce 2021 mělo Česko 10 515 669 obyvatel. Od roku 2013 se tento počet zvýšil o 0,03 % v důsledku kladné čisté míry migrace (zejména z Ukrajiny a ze Slovenska), která vyvážila přirozený úbytek obyvatelstva (živě narození minus zemřelí) ⁽⁴⁾. Česko se nachází ve střední Evropě a jeho rozloha činí přibližně 78 868 km². Země má 14 samosprávných krajů ⁽⁵⁾.

Vzhledem ke stárnutí obyvatelstva se očekává, že se index závislosti seniorů zvýší z 33 v roce 2022 na 49 v roce 2070 ⁽⁶⁾. V roce 2022 činil podíl populace ve věku 0 až 14 let 16,1 %, zatímco podíl populace ve věkové skupině 65+ činil 20,5 % (Graf 1).

Graf 1. Prognóza vývoje počtu obyvatel podle věkových skupin a indexu závislosti seniorů

Zdroj: Eurostat, proj_19ndbi [cit. 12.5.2022].

⁽⁴⁾ Více informací [cit. 13.5.2022].

⁽⁵⁾ Jedná se o regiony NUTS 3 (klasifikace územních statistických jednotek).

⁽⁶⁾ Index závislosti seniorů je definován jako poměr počtu osob ve věku 65 let a více k počtu osob v produktivním věku (15 až 64 let). Hodnota je vyjádřena na 100 osob v produktivním věku (15–64 let).

Z etnického hlediska jsou občany převážně Češi hovořící českým jazykem. V roce 2020 pocházelo přibližně 5,8 % obyvatelstva z jiných zemí ⁽⁷⁾. V roce 2019 byli největší národnostní menšinou Romové a tvořili přibližně 2,2 % celkové populace ⁽⁸⁾ (vláda České republiky, 2020). Obvykle je mateřským jazykem romské populace čeština, i když Romové jsou často bilingvní a hovoří také romsky. Dalšími hlavními národnostními menšinami jsou Slováci (1,3 %), Ukrajinci (1,1 %), Vietnamci (0,3 %), Poláci (0,3 %) a Rusové (0,2 %) ⁽⁹⁾. Za předpokladu, že v dané oblasti existuje předem stanovený počet účastníků vzdělávání z určité národnostní menšiny, mají právo účastnit se vzdělávacího programu ve svém rodném jazyce ⁽¹⁰⁾. V současné době existuje jedna střední škola (gymnázium), která plně vyučuje v polském jazyce.

1.2. Hospodářské ukazatele a ukazatele trhu práce

Po období hospodářské nestability na začátku předchozího desetiletí v důsledku hospodářské krize zaznamenávala česká ekonomika až do roku 2020 stabilní růst. Tempo růstu reálného hrubého domácího produktu bylo vyšší než 2 % a vyšší než průměr EU-27 po dobu šesti po sobě jdoucích let (Graf 2), přičemž nejvyšší hodnoty bylo dosaženo v roce 2015 (5,4 %). V roce 2020 činil růst HDP země, v důsledku pandemie COVID-19, -5,8 % (EU-27: -5,9 %) ⁽¹¹⁾. V roce 2021 se české hospodářství vrátilo k pozitivní míře růstu (3,3 %) ⁽¹²⁾.

⁽⁷⁾ Více informací [cit. 13.5.2022].

⁽⁸⁾ Mnozí Romové uvádějí při sčítání obyvatelstva českou národnost a s určením přesného počtu příslušníků národnostních menšin jsou spojeny metodické i etické problémy.

⁽⁹⁾ Více informací: *Analýza a Národnost* [cit. 13.5.2022].

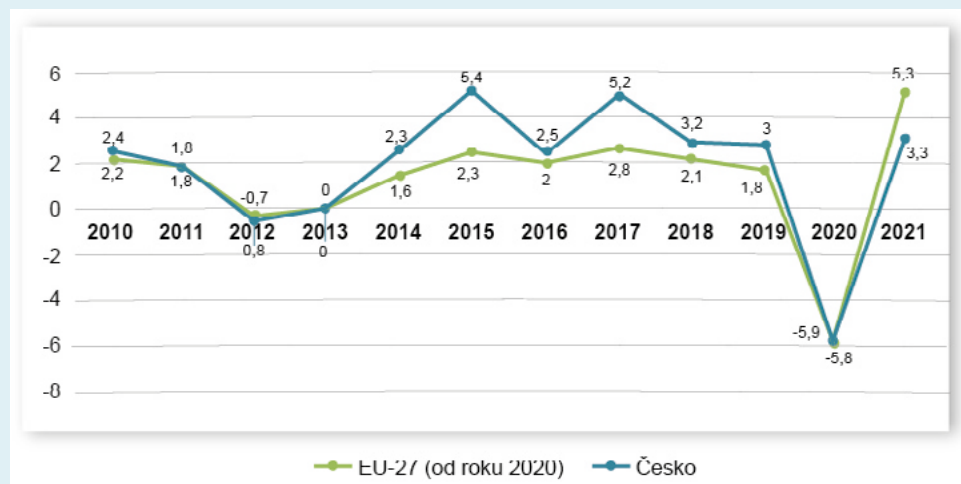
⁽¹⁰⁾ Podle školského zákona může být na úrovni středního vzdělávání vytvořena třída, pokud se ke vzdělávání přihlásí nejméně 12 účastníků s příslušností k národnostní menšině (na základních školách je zapotřebí 10 účastníků). Střední školu s jazykem národnostní menšiny lze zřídit za předpokladu, že všechny třídy budou v průměru naplněny nejméně 15 účastníky s příslušností k národnostní menšině.

⁽¹¹⁾ Eurostat, *tec00115* [cit. 13.5.2022].

⁽¹²⁾ Eurostat, *tec00115* [cit. 31.3.2022].

Graf 2. Míra růstu reálného HDP (procentní změna oproti předchozímu roku)

Zdroj: Eurostat, tec00115 [cit. 15.5.2022].

V nadcházejícím období bude muset Česko stejně jako ostatní členské státy EU i nadále řešit výzvy spojené s krizí COVID-19. Silný útlum hospodářské činnosti odrážející dopad pandemie COVID-19 byl nejvíce pocíťován (z hlediska poklesu zaměstnanosti) v odvětví ubytování, stravování a pohostinství, kulturních, zábavních a rekreačních činností a v dopravě a skladování ⁽¹³⁾.

V této souvislosti bude odborné vzdělávání (OV) hrát důležitou úlohu. Národní plán obnovy (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2021) měl podpořit, zefektivnit, zkvalitnit a zadaptovat celoživotní učení s cílem lépe reagovat na nové a měnící se požadavky trhu práce, jakož i posílit zaměření na rozvoj digitálních kompetencí v počátečním odborném vzdělávání (počáteční OV). Například na středních odborných školách budou v roce 2023 k dispozici digitální výukové pomůcky určené pro rozvoj digitálních kompetencí účastníků vzdělávání a inforatického myšlení.

⁽¹³⁾ Více informací viz ČSÚ [cit. 13.5.2022].

1.2.1. Ekonomická struktura

Po přechodu na tržní hospodářství (na počátku 90. let 20. století) se ekonomická struktura země značně změnila. Podíl služeb na HDP se zvýšil, zatímco podíl zemědělství a těžkého průmyslu se snížil. OV má dlouhodobé vazby s národním průmyslem (Kaňáková, Czesaná a Šímová, 2019).

Z hlediska podílu na zaměstnanosti byla v roce 2020 hlavními i odvětvími národního hospodářství ⁽¹⁴⁾:

- (a) zpracovatelský průmysl, například kovové výrobky, stroje (27,1 %);
- (b) podnikové a jiné služby (21,3 %);
- (c) netržní služby (21,0 %) ⁽¹⁵⁾;
- (d) obchod a doprava (17,5 %);
- (e) stavebnictví (7,6 %);
- (f) primární sektor a veřejné služby (5,5 %).

Velké podniky představují 0,2 % celkového počtu podniků v Česku. Zbytek jsou malé a střední podniky (MSP); 96 % z nich jsou mikropodniky (0 až 9 zaměstnanců), 3,1 % malé podniky (10 až 49 zaměstnanců) a pouze 0,5 % jsou střední podniky (50 až 249 zaměstnanců) ⁽¹⁶⁾.

Český vývoz směřuje z velké části dovnitř EU (84 %) (Německo 32 %, Slovensko 8 % a Polsko 6 %), zatímco mimo EU jsou hlavními partnery Spojené státy a Rusko (2 % do obou zemí) ⁽¹⁷⁾. Mezi vyvážené výrobky patří zejména automobily a automobilové díly, stroje a strojní součásti, počítače a jiné IT komponenty, elektronické a optické přístroje, chemické látky, výrobky z usní a pryže atd. (Cedefop, Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

⁽¹⁴⁾ Eurostat, [lfsa_egan2](#) [cit. 16.2.2022].

⁽¹⁵⁾ Toto odvětví zahrnuje veřejnou správu a obranu, vzdělávání a zdravotní a sociální péči.

⁽¹⁶⁾ Eurostat, [sbs_sc_sca_r2](#) [cit. 16.2.2022].

⁽¹⁷⁾ [Webové stránky EU](#) [cit. 3.1.2022].

Tabulka 1. **Struktura zaměstnanosti podle odvětví (15–64 let) v letech 2008 a 2020**

	Zaměstnanost (v tis.)				Struktura zaměstnanosti (v %)			
	EU-27		CZ		EU-27		CZ	
	2008	2020	2008	2020	2008	2020	2008	2020
Primární sektor a veřejné služby	13 573,8	11 399,5	322,5	282,1	7,2	6,0	6,5	5,5
Zpracovatelský průmysl	34 519,5	31 756,3	1 368,5	1 378,4	18,3	16,7	27,7	27,1
Stavebnictví	15 840,2	12 654,3	476,1	387,3	8,4	6,7	9,7	7,6
Obchod a doprava	36 833,0	36 091,2	938,7	888,1	19,5	19,0	19,0	17,5
Podnikové a jiné služby	44 755,0	49 408,9	923,2	1 083,8	23,7	26,0	18,7	21,3
Netržní služby	43 551,6	48 786,6	904,0	1 065,8	23,0	25,7	18,3	21,0
Celkem	189 073,1	190 096,8	4 933,0	5 085,5	100,0	100,0	100,0	100,0

Pozn.: Není zahrnuto odvětví U (činnosti extrateritoriálních organizací a orgánů) a případy s chybějícími informacemi („žádná odpověď“).

Zdroj: Eurostat, lfsa_egan2 [cit. 18.2.2022].

1.2.2. Profesní předpisy

Právní předpisy neupravují podmínky přístupu k většině povolání; výjimkou jsou některá vysoce kvalifikovaná povolání v oblastech jako je právo, zdravotní péče a vzdělávání. Pro nižší kvalifikace existují povinná osvědčení, například pro elektrikáře a svářeče nebo pracovníky v oblasti bezpečnosti. Zaměstnavatelé často očekávají, že uchazeči o zaměstnání budou mít příslušnou formální odbornou kvalifikaci. Neformální nepovinné požadavky na jednotlivá povolání jsou definovány v Národní soustavě povolání⁽¹⁸⁾. Pro osoby samostatně výdělečně činné je výkon některých povolání regulován konkrétněji. V některých případech vymezených v živnostenském zákoně je k zahájení podnikání vyžadována formální kvalifikace, například pro očního optika. V řemeslných povoláních potřebují osoby samostatně výdělečně činné obvykle formální kvalifikaci, i když ji lze částečně nahradit dokladem o odborné praxi⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁸⁾ Jedná se o otevřenou a přístupnou [databázi povolání](#) (Národní soustava povolání, NSP), kterou spravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky.

⁽¹⁹⁾ Získáním profesní kvalifikace uvedené v Národní soustavě kvalifikací (NSK) a vydané podle zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání (oddíl 2.7).

1.2.3. Zaměstnanost a nezaměstnanost

V roce 2021 činila míra nezaměstnanosti ⁽²⁰⁾ v ČR 2,5 %, což je jedna z nejnižších hodnot v EU, výrazně nižší než průměr EU-27 (6,1 %) ⁽²¹⁾. Na začátku minulého desetiletí byla míra nezaměstnanosti v důsledku hospodářské krize vyšší, avšak od té doby se neustále snižuje. Čím vyšší je dosažené vzdělání jednotlivce, tím nižší je pravděpodobnost, že bude nezaměstnaný; absolventi terciárního vzdělávání (vyšší odborné a vysokoškolské), ISCED 5–8 podle Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání) mají nižší míru nezaměstnanosti než absolventi středního vzdělání (ISCED 4 nebo nižší). Tento rozdíl se během hospodářské krize (na začátku minulého desetiletí) zvýšil, neboť nekvalifikovaní pracovníci, a to zejména mladší lidé, jsou více ohroženi nezaměstnaností. Krize neměla žádný dopad na míru zaměstnanosti osob patřících do věkové kohorty 25 až 64 let a disponujících terciární úrovní kvalifikace (ISCED 5–8).

Míra nezaměstnanosti osob ve věkové kohortě 25 až 64 let nebyla příliš ovlivněna krizí COVID-19 protože pokles na trhu práce nebyl dosud tak hluboký, jak se očekávalo. Výrazněji však byli zasaženi lidé ve věkové kohortě 15 až 24 let. Míra nezaměstnanosti osob ve věku 15 až 24 let byla v posledním desetiletí obecně vyšší (Vojtěch, Novotná a Zahradníčková, 2021). Míra nezaměstnanosti osob s nízkou a střední kvalifikací (ISCED 0–4), včetně většiny absolventů OV (úrovně ISCED 3 a 4), byla i nadále výrazně nižší než v předkrizových letech (Graf 3).

V roce 2020 činila míra zaměstnanosti absolventů na všech úrovních ISCED (věková kohorta 20 až 34 let) 78,4 %, což je prakticky stejná hodnota jako v roce 2016 (78,5 %) ⁽²²⁾. Zaměstnanost se však výrazně liší u mužů a žen; v roce 2020 byla míra zaměstnanosti mužů o více než 30 procentních bodů vyšší než míra zaměstnanosti žen (u absolventů OV i absolventů všech úrovní ISCED, Tabulka 2). Postavení žen na trhu práce bylo oproti roku 2016 horší.

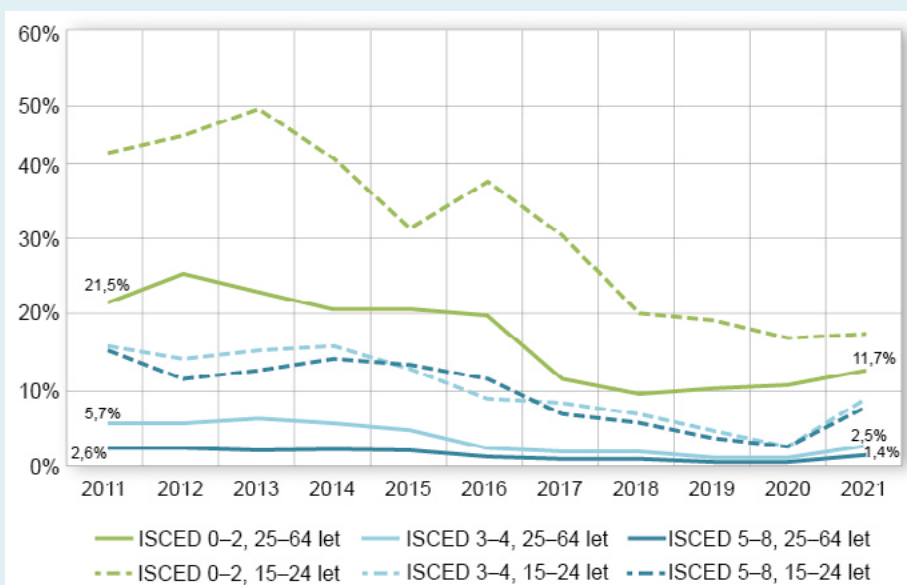

⁽²⁰⁾ Míra nezaměstnanosti (ve věku 15–74).

⁽²¹⁾ Eurostat, [une_rt_a](#) [cit. 12.5.2022].

⁽²²⁾ Eurostat, [edat_lfse_24](#) [cit. 21.1.2022].

Graf 3. Míra nezaměstnanosti (osob ve věku 15–24 let a 25–64 let) podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání v letech 2011–2021

Pozn.: Údaje na základě ISCED 2011; přerušení v časových řadách.
 ISCED 0–2 = základní a nižší vzdělání.
 ISCED 3–4 = střední vzdělání.
 ISCED 5–8 = terciární vzdělání (vyšší odborné a vysokoškolské).

Zdroj: Eurostat, lfsa_urgaed [cit. 6.5.2021].

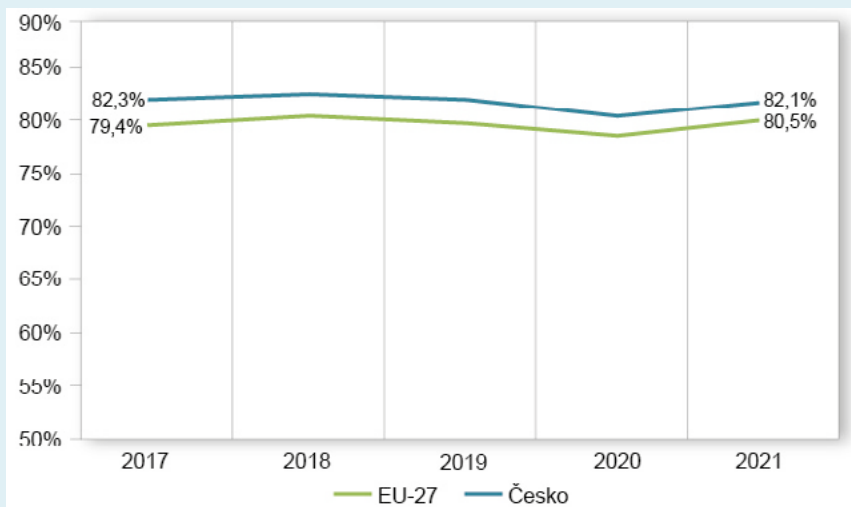
Tabulka 2. Míra zaměstnanosti podle úrovně ISCED a pohlaví (věková kohorta 20 až 34 let)

	Všechny úrovně ISCED			ISCED 3–4 (OV)		
	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy
2016	78,5	91,6	64,1	82,1	93,8	66,1
2020	78,4	93,5	62,0	81,7	94,5	63,1

Zdroj: Eurostat, edat_lfse_24 [cit. 25.1.2022].

V roce 2021 činila míra zaměstnanosti čerstvých absolventů OV (věková kohorta 20 až 34 let) 82,1 %, což je o něco méně než v roce 2017 (82,3 %), ale více než průměr EU-27 (80,5 %) (Graf 4).

Graf 4. Míra zaměstnanosti absolventů OV (ve věku 20 až 34 let, úrovně ISCED 3 a 4)

Pozn.: Údaje na základě ISCED 2011; přerušení v časových řadách.

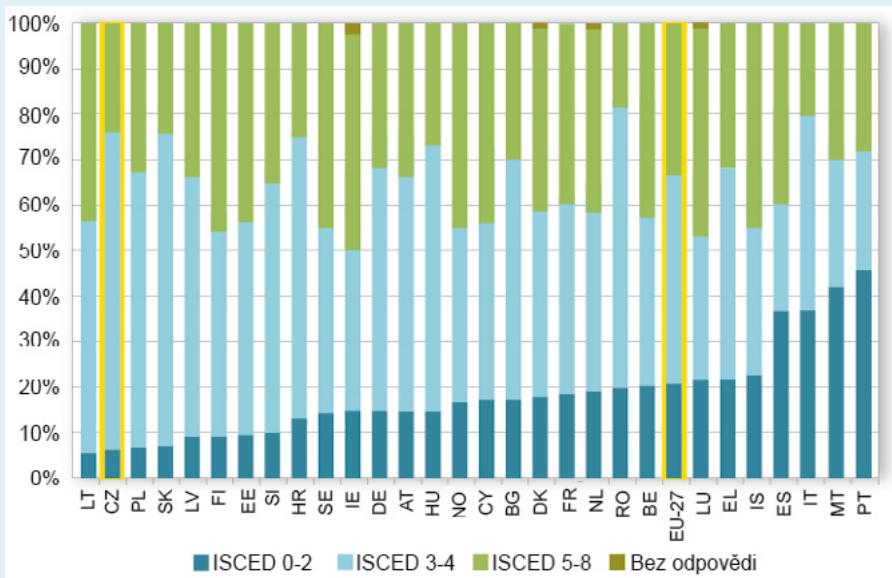
ISCED 3–4 = střední (vyšší sekundární a postsekundární neterciární vzdělání).

Zdroj: Eurostat, edat_ifse_24 [cit. 21.1.2022].

1.3. Nejvyšší dosažené vzdělání

V roce 2020 mělo Česko druhý nejnižší podíl osob se základním nebo nedokončeným základním vzděláním (ISCED 0–2, 5,9 %) v EU a nejvyšší podíl osob se středním vzděláním (ISCED 3–4, 69,2 %). Podíl osob s ukončeným terciárním vzděláním (ISCED 5–8) byl však ve srovnání s jinými členskými státy EU relativně nízký (Graf 5).

Graf 5. Obyvatelé (ve věku 25–64 let) podle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání v roce 2020

Pozn.: Údaje na základě ISCED 2011.

Nízká spolehlivost u možnosti „bez odpovědi“ v Česku, na Islandu, v Lotyšsku a Polsku.

ISCED 0–2 = základní nebo nižší vzdělání.

ISCED 3–4 = střední vzdělání.

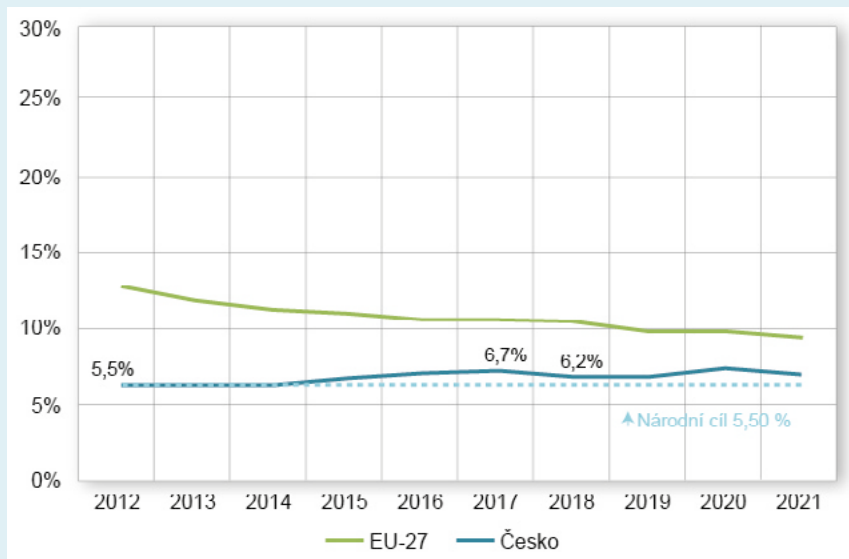
ISCED 5–8 = terciární vzdělání (vyšší odborné a vysokoškolské).

Zdroj: Eurostat, ifsa_pgaed [cit. 12.5.2022].

Podíl osob předčasně odcházejících ze vzdělávání se zvýšil z 5,5 % v roce 2012 na 6,4 % v roce 2021, částečně v důsledku zavedení státní maturitní zkoušky⁽²³⁾. Tato zkouška se ukázala být náročnější než dřívější decentralizovaná maturita, která byla plně v režii jednotlivých škol. Podíl osob předčasně odcházejících ze vzdělávání byl v roce 2021 vyšší než národní cíl pro rok 2021 (5,5 %), avšak nižší než průměr EU-27, který činil 9,7 % (Graf 6). Míra předčasného ukončování školní docházky není na centrální úrovni sledována (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

⁽²³⁾ Maturitní zkouška má dvě části. Společná část byla zavedena ve školním roce 2010/2011. Je definována státem, včetně dvou povinných předmětů: český jazyk a cizí jazyk nebo matematika a v některých případech dva další předměty. Škola odpovídá za profilovou část zkoušky (dva až čtyři předměty), která je rovněž povinnou součástí maturitní zkoušky. Společná část maturitní zkoušky je stejná pro všeobecně vzdělávací školy i pro odborné školy. V profilové části zkoušky by účastníci OV měli být vyzkoušeni alespoň ze dvou předmětů OV.

Graf 6. Osoby předčasně odcházející ze vzdělávání v letech 2012–2021

Pozn.: Podíl osob ve věku 18 až 24 let, které dosáhly nejvýše základního vzdělání a které se neúčastní dalšího vzdělávání nebo odborné přípravy.

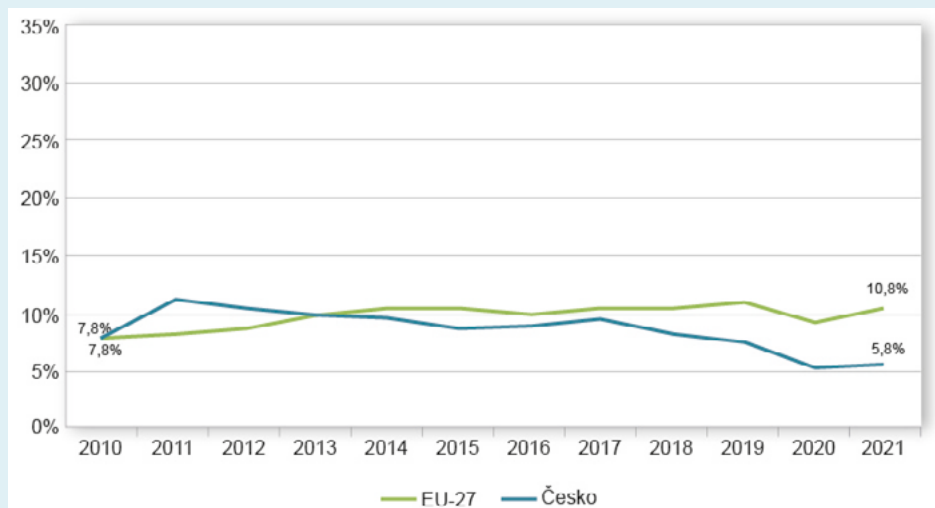
Zdroj: Eurostat, edat_ifse_14 [cit. 12.5.2022].

V ČR neexistuje komplexní systém dalšího odborného vzdělávání a přípravy (další OV). Několik dílčích systémů funguje souběžně, slouží různým účelům a zaměřuje se na různé cílové skupiny (oddíly 2.2.3 a 2.3). Dospělí se mohou účastnit vzdělávacích kurzů nabízených různými poskytovateli obvykle na volném trhu nebo podniky svým zaměstnancům. Dospělí mohou rovněž navštěvovat jakýkoli program na střední nebo terciární úrovni (vyšší odborné a vysokoškolské); některé mají časový rozvrh přizpůsobený pracujícím dospělým. Školy rovněž poskytují neformální kurzy celoživotního učení. V rámci aktivních politik zaměstnanosti existují rekvalifikační kurzy, jichž se účastní především nezaměstnaní⁽²⁴⁾. V roce 2021 činila účast na celoživotním učení 5,8 %, což je výrazně pod průměrem EU (10,8 %). V letech 2011–2012 byla účast vyšší (až 11,6 %), což bylo výsledkem protikrizových programů dalšího OV, které byly pro podniky dotované. Od té doby účast na celoživotním učení opět klesá.

⁽²⁴⁾ Rekvalifikační kurzy vedoucí k profesní kvalifikaci v rámci Národní soustavy kvalifikací (NSK) musí být akreditovány.

Graf 7. Účast na celoživotním učení v letech 2010–2021

Pozn.: Podíl dospělé populace ve věku 25 až 64 let, která se účastní odborného vzdělávání.

Zdroj: Eurostat, trng_lfse_01 [cit. 6.5.2021].

1.4. Politika zaměstnanosti ovlivňující OV

Veřejná politika zaměstnanosti ovlivňuje poskytování OV zejména prostřednictvím rekvalifikačních kurzů spravovaných a financovaných úřadem práce (oddíl 2.2.3.3).

Na výzvy, jimž čelí trh práce, včetně automatizace, digitalizace a nedostatku kvalifikované pracovní síly, reagují nové iniciativy a politická opatření, která podporují flexibilitu a lepší sladění nabízených a požadovaných dovedností. To se odráží zejména v Národním plánu obnovy (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2021), který zahrnuje opatření jako:

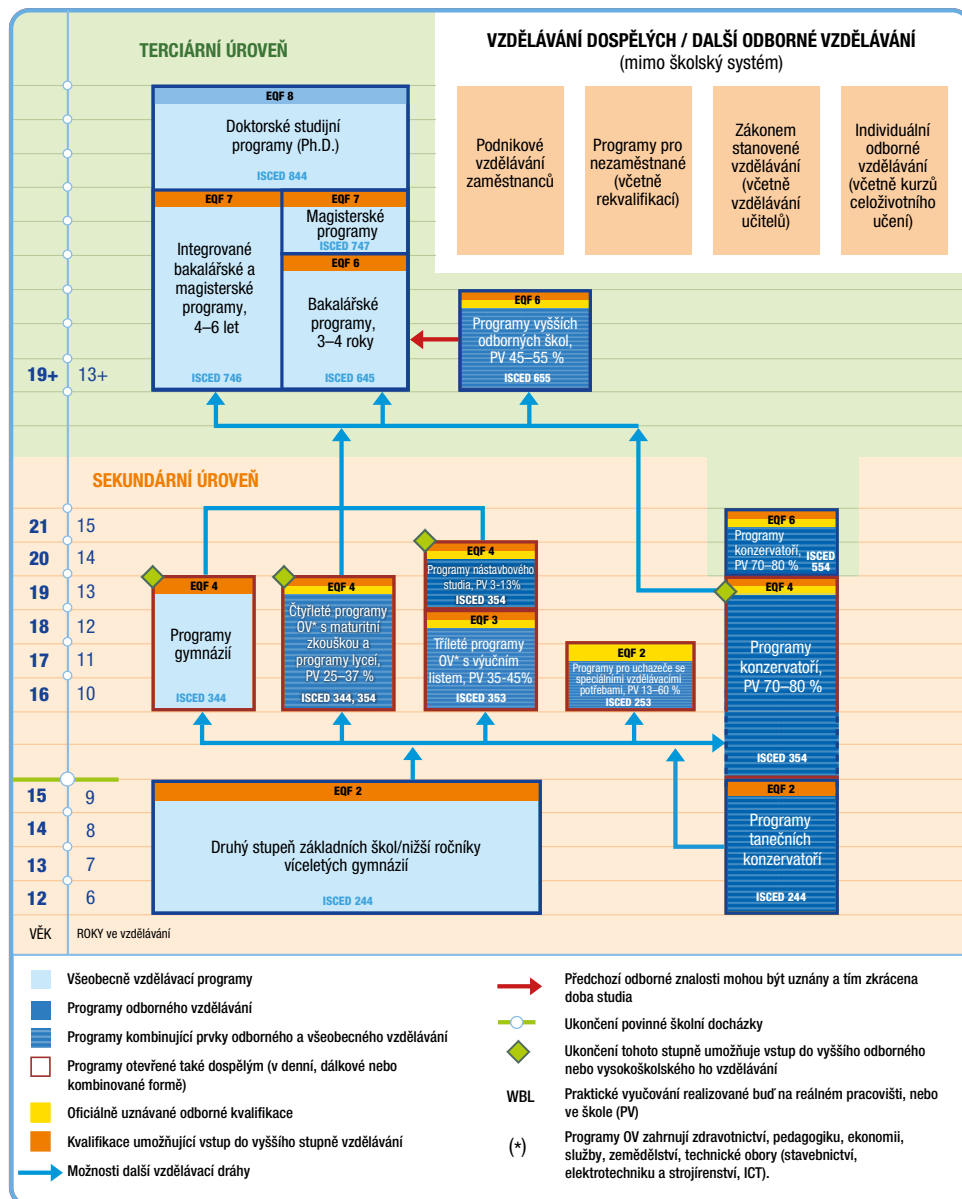
- (a) navázání spolupráce mezi **Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV)** a zástupci zaměstnavatelů a odborů za účelem rozvoje programů celoživotního učení v souladu s potřebami trhu práce;
- (b) zavedení databáze rekvalifikačních kurzů a kurzů prohlubování dovedností;
- (c) zahrnutí osob ohrožených nezaměstnaností a zaměstnaných osob usilujících o prohlubování dovedností do rekvalifikačních programů úřadu práce;
- (d) vytvoření regionálních vzdělávacích středisek poskytujících programy celoživotního učení v oblasti digitálních technologií a průmyslu 4.0;
- (e) financování rekvalifikačních programů a prohlubování dovedností pro osoby ohrožené měnícími se podmínkami na trhu práce.

KAPITOLA 2.

Poskytování OV

Graf 8. Odborné vzdělávání ve vzdělávacím systému ČR v letech 2021/2022

Pozn.: ISCED-P 2011.

Zdroj: Cedefop a ReferNet ČR, 2022.

2.1. Přehled systému odborného vzdělávání

Vzdělávací systém zahrnuje (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019):

- (a) předškolní vzdělávání pro děti ve věku od 2 do 6 let;
- (b) povinnou školní docházku (9 let) propojující základní a nižší sekundární vzdělávání (úroveň 2 evropského rámce kvalifikací (EQF));
- (c) vyšší sekundární vzdělávání (úrovně 2, 3 a 4 EQF);
- (d) terciární vzdělávání (úrovně 6, 7 a 8 EQF).

Formální vzdělávání od předškolního až po terciární odborné vzdělávání se řídí školským zákonem (Parlament České republiky, 2004a). Vysoké školy se řídí zákonem o vysokých školách (Parlament České republiky, 1998).⁽²⁵⁾ Legislativní rámec v oblasti vzdělávání zahrnuje také zákon o pedagogických pracovnících (Parlament České republiky, 2004b), zákon o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání (Parlament České republiky, 2006a), zatímco zákon o zaměstnanosti upravuje vzdělávání poskytované veřejnými službami zaměstnanosti (Parlament České republiky, 2006b). Rámcové vzdělávací programy (RVP) jsou centrálně zpracované dokumenty vydávané a schvalované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) pro každý vzdělávací program předškolního, základního⁽²⁶⁾ a vyššího sekundárního vzdělávání až po základní umělecké a jazykové vzdělávání, jak stanoví školský zákon (oddíl 3.2.1). Vymezuji hlavní podmínky, závazné požadavky pro konkrétní úroveň a obory vzdělání, formy vzdělávání (prezenční, distanční nebo kombinované), obsah a minimální rozsah výuky pro každý vzdělávací program.

Předškolní vzdělávání je zajišťováno převážně veřejnými *mateřskými školami* (zřizovanými obcemi) nebo soukromými *mateřskými školami*. Je určeno pro děti ve věku od 2 do 6 let. Poslední rok předškolního vzdělávání je povinný, ale není považován za součást povinné školní docházky.

Povinná školní docházka trvá 9 školních let a začíná obvykle ve věku 6 let. Zahrnuje 5 let primárního vzdělávání a 4 roky nižšího sekundárního vzdělávání. Na základních školách jsou nabízeny devítileté programy povinné školní docházky. Alternativně se účastníci vzdělávání ve věku 10 nebo 12 let mohou hlásit na střední školy (*gymnázia*), které nabízejí programy v délce trvání 8 nebo 6 let a propojují nižší sekundární (povinné) a vyšší sekundární všeobecné vzdělávání.

⁽²⁵⁾ Tímto zákonem byl zřízen Národní akreditační úřad pro vysoké školství, nezávislý orgán, který rozhoduje o akreditaci vysokoškolských programů

⁽²⁶⁾ Programy pro základní vzdělávání jsou všeobecné vzdělávací programy zahrnující primární a nižší sekundární úroveň a poskytují je základní školy.

Ve věku 15 let si mohou absolventi povinné školní docházky vybrat mezi programy všeobecného vzdělávání (čtyřletý program *gymnázium*) a programy počátečního OV. Na úrovni vyššího sekundárního vzdělávání zahrnuje počáteční OV tříleté vzdělávací programy vedoucí k získání výučního listu (oddíl 2.2.1.2), čtyřleté studijní programy (programy OV a lyceum) vedoucí k získání *maturitního* vysvědčení (oddíl 2.2.1.1), programy nástavbového studia (oddíl 2.2.1.3) a zkrácené programy (oddíl 2.2.1.4). Programy počátečního OV nabízejí veřejné a státní školy⁽²⁷⁾, které poskytují programy bezplatně, zatímco soukromé a církevní školy mohou vybírat školné. Střední školy mohou v závislosti na druhu zdravotního postižení poskytovat programy pro účastníky vzdělávání se speciálními vzdělávacími potřebami. Tyto programy počátečního OV (ISCED 253) se zaměřují na účastníky vzdělávání starší 15 let s poruchami učení (oddíl 2.2.1.5). Horizontální propustnost je jedním z důležitých rysů programů počátečního OV. Pokud se volba oboru ukáže jako nevhodná, mají žáci možnost obor vzdělání změnit. Je to jedno z opatření proti předčasným odchodům ze vzdělávání. Absolventi s *maturitním* vysvědčením se mohou ucházet o studium na terciární úrovni dle vlastního výběru.

Konzervatoře jsou specifickým typem odborné školy, která poskytuje programy zaměřené na hudbu, tanec a hudebně dramatické umění. Programy konzervatoří jsou nabízeny na nižší sekundární úrovni, na vyšší sekundární úrovni a na úrovni vyššího odborného vzdělávání (oddíl 2.2.1.6).

Terciární neuniverzitní vzdělávání zahrnuje *vyšší odborné školy* (VOŠ), které nabízejí programy vyššího odborného vzdělávání, jež jsou ukončeny absolutoriem a vedou k získání titulu *diplomovaný specialista*, (DiS) (oddíl 2.2.2.1), a dále *vysoké školy* (VŠ). VOŠ i VŠ jsou obvykle veřejné, ale mohou být také soukromé; minimální podmínkou pro vstup do terciárního vzdělávání je složení *maturitní* zkoušky. Studium na vysoké škole vede k získání bakalářského titulu (ISCED 645) (*bakalářský program*, úroveň 6 EQF). Na úrovni 7 EQF nabízejí vysoké školy magisterské programy (*nestrukturovaný magisterský program*) v délce 4 až 6 let (ISCED 746) a navazující magisterské programy (ISCED 747), na úrovni 8 EQF poskytují *doktorské programy* (ISCED 844). Programy veřejných vysokých škol jsou bezplatné. Veřejné vysoké školy mohou požadovat zvláštní poplatky související například s přijímacím řízením nebo prodloužením standardní délky studia. Soukromé instituce vybírají školné. Vysoké školy představují samosprávný systém, který je regulován zákonem o vysokých školách.

⁽²⁷⁾ Veřejné školy zřizují kraje, zatímco státní školy jsou zřizovány ministerstvem

Další OV lze poskytovat:

- (a) v rámci systému formálního vzdělávání (neexistuje žádné věkové nebo jiné formální omezení pro dospělé);
- (b) jako součást aktivní politiky zaměstnanosti (tzv. rekvalifikace);
- (c) prostřednictvím firemního vzdělávání: může se jednat buď o povinnou odbornou přípravu stanovenou zákonem, nebo o neregulovanou odbornou přípravu v souladu s politikou jednotlivých firem;
- (d) prostřednictvím poskytovatelů odborného vzdělávání na volném trhu, kteří reagují na potřeby jednotlivců.

Kromě programů počátečního OV v rámci denního studia nabízejí školy programy zaměřené především na zaměstnané uchazeče (například dálková forma vzdělávání), kdy se kratší (většinou víkendová) prezenční výuka ve škole kombinuje s konzultacemi a různými metodami dálkového studia, jako je samostudium a on-line vzdělávání. Tyto kurzy jsou ve srovnání s denními programy obvykle o jeden rok delší. Pouze 7,0 % ⁽²⁸⁾ všech účastníků OV navštěvuje programy v jiné než denní formě studia. Národní soustava kvalifikací (NSK) rovněž umožňuje uchazečům získat prostřednictvím ověřování a uznávání předchozího učení kvalifikaci poskytovanou v rámci počátečního OV, aniž by absolvovali příslušný vzdělávací program. OV ve škole (oddíl 2.7). Střední odborné školy jsou v rozšiřování nabídky programů celoživotního učení podporovány národními i regionálními orgány.

2.2. Státem regulované poskytování OV

Účelem OV je připravit absolventy na:

- (a) osobní, občanský a profesní život;
- (b) kvalifikovaný výkon povolání a pracovních činností;
- (c) další vzdělávání.

Vytváří rovněž předpoklady pro kvalitní život, celoživotní učení, nezávislé rozhodování a kritické myšlení (Parlament České republiky, 2004a). Počáteční OV se poskytuje v rámci systému formálního vzdělávání a obvykle je součástí středního a vyššího odborného vzdělávání a vede k získání kvalifikací na úrovni 2 až 6 EQF.

⁽²⁸⁾ Údaje převzaté z [Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy](#) (*Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*, MŠMT) [cit. 21.1.2022]. Statistika NPI ČR zahrnuje všechny střední a vyšší odborné školy, nástavbové a zkrácené programy (tj. všechny typy OV).

Na sekundární úrovni existují tyto hlavní nabídky OV:

- (a) čtyřleté programy OV a lyceum;
- (b) tříleté programy OV;
- (c) programy nástavbového studia;
- (d) zkrácené programy;
- (e) programy konzervatoří.

Všechny programy počátečního OV jsou otevřeny účastníkům se speciálními vzdělávacími potřebami a současně existují samostatné programy pro účastníky se speciálními vzdělávacími potřebami. Na úrovni terciárního vzdělávání existují programy vyššího odborného vzdělávání.

Počáteční OV probíhá ve škole a jeho nedílnou součástí je praktické vyučování ⁽²⁹⁾. Programové prohlášení vlády (České republiky, 2022) a strategie vzdělávací politiky České republiky (Strategie 2030+) podporují zavádění prvků duálního systému přizpůsobených národnímu kontextu prostřednictvím různých forem spolupráce mezi školami a podniky (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020). Od roku 2020 jsou ve čtyřech ze 14 regionů země realizovány pilotní projekty, které ověřují vybrané prvky duálního systému ⁽³⁰⁾.

Celkový počet účastníků středního vzdělávání klesl v letech 2007 až 2017 o 25 % z důvodu demografického poklesu. Mezi lety 2017 a 2020 se však zvýšil o 4 %.

Podíl účastníků OV v programech středního vzdělávání se mezi lety 2016 a 2020 snížil o 2,4 procentního bodu ⁽³¹⁾. Ačkoli je mírně nižší, zůstává druhý nejvyšší (70,5 %) v EU-27 (Graf 9).

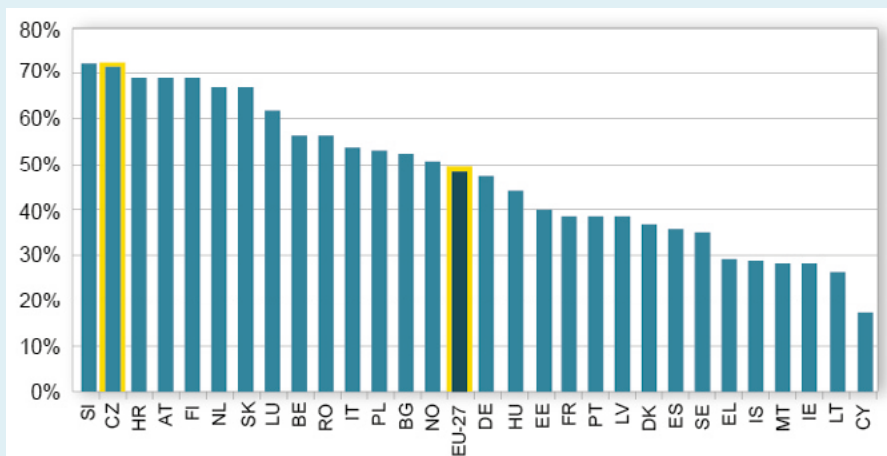

⁽²⁹⁾ Podle školského zákona se praktické vyučování člení v závislosti na oboru vzdělání na odborný výcvik, cvičení, učební praxi a odbornou nebo uměleckou praxi a sportovní přípravu. Odborný výcvik je součástí dvouletých a tříletých vzdělávacích programů, zatímco *odborná praxe* je součástí čtyřletých programů OV úrovně 4 EQF, které vedou k získání *maturitní* zkoušky. Praktické vyučování se uskutečňuje ve školách a školských zařízeních nebo na pracovištích fyzických či právnických osob, které mají oprávnění k činnosti související s daným oborem vzdělání a uzavřely se školou smlouvu o obsahu a rozsahu praktického vyučování a podmínkách pro jeho konání. Odborný výcvik trvá déle než *odborná praxe* a *minimální rozsah vždy určuje příslušný RVP*.

⁽³⁰⁾ Ověřují se například smluvní vztahy mezi firmou a žákem.

⁽³¹⁾ Eurostat, [educ_uoe_enrs01](#), [educ_uoe_enrs04](#) a [educ_uoe_enrs07](#) [cit. 12.5.2022].

Graf 9. Podíl účastníků počátečního OV z celkového počtu účastníků vzdělávání na úrovni středního (vyššího sekundárního) vzdělávání (úroveň ISCED 3), 2020

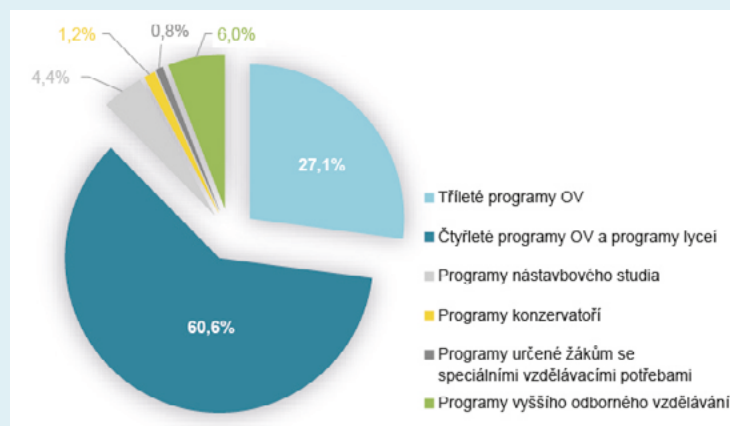

Pozn.: Údaje na základě ISCED 2011.

Zdroj: Eurostat, educ_uae_enrs04 [cit. 12.5.2022].

Ve školním roce 2021/2022 byly mezi účastníky počátečního OV nejoblíbenější čtyřleté programy (60,6 %). Tříleté programy OV zvolilo 27,1 % uchazečů. Programy vyšších odborných škol navštěvuje 6,0 % účastníků počátečního OV (Graf 10).

Graf 10. Účastníci vzdělávání podle programu počátečního OV ve školním roce 2021/2022

Pozn.: Údaje zahrnují účastníky, kteří navštěvují zkrácené programy.

Zdroj: Upraveno podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2022a [cit. 13.5.2022].

Účastníci, kteří navštěvují tříleté a čtyřleté programy OV a programy lyceí, jsou obvykle mladší 19 let, zatímco přibližně 70 % těch, kteří navštěvují nástavbové studium a zkrácené studium, je starších 20 let (Tabulka 3).

Tabulka 3. **Účastníci středního vzdělávání podle věkových skupin v období 2011/2012–2021/2022**

	19 a mladší		20 až 24 let		25 let a starší	
	2011/12	2021/22	2011/12	2021/22	2011/12	2021/22
Střední odborné vzdělání s výučním listem (ISCED 353)	90,0%	89,2%	8,3%	8,3%	1,8%	2,5%
Střední odborné vzdělání vč. lyceí) s maturitní zkouškou (ISCED 344, 354)	93,7%	96,3%	4,2%	2,6%	2,1%	1,1%
Programy nástavbového studia a zkráceného studia (ISCED 354, 353)	27,1%	37,2%	28,6%	30,1%	44,3%	37,2%
Celkem	87,3%	91,5%	7,2%	5,3%	5,5%	3,2%
Celkem účastníků ve všech formách a druhích škol včetně nižšího sekundárního všeobecného vzdělávání (programy gymnázií) a praktických škol (ISCED 244, 253)	88,3%	92,0%	6,7%	4,9%	5,1%	3,1%

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2022a (výkonové ukazatele na období 2011/2012 a 2021/2022) [cit. 9.3.2022]. Výpočty provedl NPI ČR.

Tradičně se programů OV účastní o něco více mužů (52 %). Mužští účastníci obvykle upřednostňují obory, jako je strojírenství (klempíř 100 %, strojní zámečnický 99 %, seřizovač 99 %, obráběč kovů 98 %), elektrotechnika (mechanik elektrotechnik 99 %, elektrikář – silnoproud 99 %, autoelektrikář 98 %), stavebnictví (zedník 100 %, instalatér 99 %, truhlář 99 % nebo pokrývač 98 %) a informační technologie 94 %. Ženy se častěji rozhodují pro zdravotní

a sociální péči dětská sestra 100 %, dentální hygienistka 97 %, pečovatelské služby 95 %), pedagogika (předškolní pedagogika a pedagogika volného času 98 %, asistent pedagoga 96 %, sociální pedagogika 92 %), kosmetické služby (99 %), jezdec a chovatel koní (97 %), vlásenkář a maskér (95 %), oděvní průmysl (95 %), krejčí (95 %) a cukrář (94 %) ⁽³²⁾. Ženy také obvykle převažují v programech konzervatoří (zejména v oborech tanec a zpěv).

2.2.1. Programy středního odborného vzdělávání

2.2.1.1. Programy OV a lyceí

Mezi programy počátečního OV patří čtyřleté programy středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (ISCED 354) a programy lyceí ⁽³³⁾ (ISCED 344) vedoucí k získání úrovně 4 EQF. Ve školním roce 2021/2022 se těchto programů účastnilo přibližně 60,6 % účastníků OV ⁽³⁴⁾.

Programy jsou určeny především účastníkům vzdělávání, kteří dokončili povinnou školní docházku ⁽³⁵⁾ a splňují kritéria pro přijetí. Uchazeči musí složit standardizované přijímací zkoušky z českého jazyka a literatury a z matematiky. Výsledky těchto zkoušek představují 60 % celkového hodnocení uchazeče; zbylých 40 % tvoří kritéria pro přijetí stanovená ředitelem každé školy ⁽³⁶⁾.

Podíl všeobecně vzdělávacích předmětů je v průměru 45 % u čtyřletých programů OV a 70 % u programů lyceí. Podíl praktického vyučování (*odborné praxe*) činí v těchto programech 25 až 37 %. *Odborná praxe* v rámci čtyřletých programů OV i programech lyceí probíhá:

- (a) ve školách, zejména pak v laboratořích, dílnách a školních zařízeních, jako jsou např. kuchyně, hotely;
- (b) v podnicích nebo institucích po dobu nejméně 4 týdnů (v některých oborech vzdělání může trvat 6 až 8 týdnů, v zemědělských oborech probíhá 12 týdnů).

Pro úspěšné absolvování studia musí účastníci složit *maturitní* zkoušku; která se skládá ze společné a profilové části. Společná (státní) část zkoušky zahrnuje dva povinné předměty – český jazyk a cizí jazyk nebo matematiku ve formě didaktického testu ⁽³⁷⁾ – a nejvýše dva další volitelné předměty (z

⁽³²⁾ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2022a [cit. 1.2.2022], výpočty provedl NPI ČR.

⁽³³⁾ Programy lyceí jsou považovány za programy OV (vláda České republiky, 2010).

⁽³⁴⁾ Více informací v češtině na MŠMT [cit. 9.3.2022].

⁽³⁵⁾ Povinná školní docházka je definována jako 9 let školní docházky bez ohledu na ročník, který účastník úspěšně dokončil.

⁽³⁶⁾ Například jejich předchozí známky v profilových předmětech.

⁽³⁷⁾ Didaktický test je centrálně připravená, distribuovaná a hodnocená písemná zkouška.

matematiky, rozšiřující matematiky a druhého cizího jazyka). Za přípravu společné části *maturitní* zkoušky odpovídá ministerstvo školství. Profilovou část navrhuje a hodnotí každá jednotlivá škola samostatně; pro čtyřleté programy OV a lycea je její součástí český jazyk (ústní a písemná část) a cizí jazyk ⁽³⁸⁾ (ústní a písemná část pouze pro ty, kteří již složili didaktický test ve společné části zkoušky) a dvě nebo tři povinné zkoušky (počet je definován v rámcových vzdělávacích programech pro každý obor vzdělání); jedna z těchto zkoušek má podobu praktické zkoušky nebo absolventské práce. Zkoušky se konají na konci posledního roku studia. Účastníci, kteří neuspějí, se mohou pokusit složit tyto zkoušky dvakrát v období pěti let. Od roku 2021 mohou účastníci čtyřletých programů OV ⁽³⁹⁾ v určitých studijních oborech po dokončení třetího roku studia složit zkoušku vedoucí k získání výučního listu (ISCED 353) ⁽⁴⁰⁾. Cílem tohoto opatření je omezit předčasné ukončování studia a zabránit tomu, aby ti, kdo nesloží *maturitní* zkoušku, ukončili školu bez jakéhokoliv kvalifikace. *Maturitní* vysvědčení je formálně uznávané prestižní osvědčení, které uvádí vedle hodnocení maturitních předmětů absolvovaný obor vzdělání a úroveň EQF. Je podmínkou pro vstup do terciárního vzdělávání a na trhu práce je vyžadováno pro výkon určitých povolání.

Absolventi čtyřletých programů OV, například technici stavebního dozoru, pracovníci cestovní kanceláře, zdravotní sestry, chemičtí technici, veterinární technici, pedagogové volného času nebo sociální pracovníci, mohou přímo vstoupit na trh práce, pokračovat ve studiu na terciární úrovni vzdělávání nebo navštěvovat zkrácený program (oddíl 2.2.1.4) za účelem získání druhé kvalifikace (buď výučního listu, nebo *maturitního* vysvědčení v příslušném oboru). Celkově 62 % (55 % na vysokých školách a 10 % na vyšších odborných školách) ⁽⁴¹⁾ absolventů čtyřletých programů OV pokračuje po složení *maturitní* zkoušky v terciárním vzdělávání. Přibližně 38 % absolventů rovnou vstupuje na trh práce.

Střední školy poskytují různé druhy programů lyceí (např. technické, pedagogické, ekonomické, zdravotní a přírodovědné). Cílem programů lyceí je především připravit absolventy na studium na vysokých školách. Přibližně 74 % absolventů programů lyceí pokračuje ve vysokoškolském vzdělávání a 8 % ve

---

⁽³⁸⁾ Ředitelé mohou udělit souhlas s tím, aby byl výsledek povinné profilové zkoušky z cizího jazyka nahrazen oficiálním jazykovým certifikátem.

⁽³⁹⁾ Např. účastníci, kteří se vzdělávají v oboru Autotronik (úroveň 4 EQF), mohou získat výuční list v oboru vzdělání Autoelektrikář (úroveň 3 EQF), ti, kteří navštěvují obor vzdělání Gastronomie (úroveň 4 EQF), mohou získat výuční list Kuchař - číšník (stupeň 3 EQF) apod.

⁽⁴⁰⁾ Tzv. komplementární obory vzdělání byly zavedeny nařízením vlády č. 211/2010 Sb.

⁽⁴¹⁾ Jsou-li účastníci vzdělávání přijati jak do programu vyššího odborného vzdělávání, tak do programu vysokoškolského vzdělávání, započítávají se do obou kategorií.

vyšším odborném vzdělávání⁽⁴²⁾; 20 % absolventů lyceí vstupuje na trh práce (Vojtěch a Kleňha, 2018).

2.2.1.2. Tříleté programy OV

Mezi programy počátečního OV dále patří tříleté programy středního odborného vzdělávání s výučním listem (ISCED 353) vedoucí k úrovni 3 EQF, Tyto programy nabízejí veřejné a soukromé střední školy (*střední odborné učiliště – SOU a střední odborná škola – SOŠ*). Programy nabízené veřejnými školami jsou bezplatné, zatímco soukromé školy mohou vybírat školné. Ve školním roce 2021/2022 se těchto programů zúčastnilo 27,1 % účastníků OV⁽⁴³⁾. Programy mohou být rovněž nabízeny ve zkrácené formě, což vede k získání druhého výučního listu (kvalifikaci) v dalším oboru vzdělání na stejné úrovni EQF (oddíl 2.2.1.4).

Tříleté vzdělávací programy OV kombinují výuku ve škole s praktickým vyučováním. Podíl praktického vyučování činí 35–45 %. Probíhá formou odborného výcviku, který je povinnou součástí vzdělávacího programu. Odborný výcvik se obvykle koná v reálném pracovním prostředí (na pracovišti zaměstnavatele). V závislosti na dostupnosti vhodných podniků na místní nebo regionální úrovni se může konat i ve speciálně vybavených školních zařízeních, jako jsou dílny nebo laboratoře.

Tříleté programy OV jsou určeny především absolventům základního vzdělávání. Obvykle neexistují žádné další požadavky pro přijetí. Ředitel školy však může vzít v úvahu výsledky předchozího studia nebo pozvat účastníky k pohovoru⁽⁴⁴⁾.

Pro úspěšné absolvování studia musí účastníci vzdělávání složit standardizovanou závěrečnou zkoušku, která zahrnuje teoretickou odbornou část a praktickou zkoušku, která se může konat na pracovišti zaměstnavatele. U každé kvalifikace (například zedník, kadeřník, zahradník, pekař) má standardizovaná závěrečná zkouška jednotný obsah, čímž se zajišťuje srovnatelnost dosažených výsledků vzdělávání. Úkoly v rámci závěrečné zkoušky vypracovávají a pravidelně aktualizují společně učitelé odborných škol a odborníci⁽⁴⁵⁾ se zkušenostmi z praxe. Podle školského zákona je účast odborníka z praxe povinná i při závěrečné zkoušce. Po složení závěrečné zkoušky získají účastníci vzdělávání výuční list, což je uznávané formální osvědčení uvádějící úroveň EQF a obor vzdělání.

⁽⁴²⁾ Jsou-li účastníci vzdělávání přijati jak do programu vyššího odborného vzdělávání tak do programu vysokoškolského vzdělávání, započítávají se do obou kategorií.

⁽⁴³⁾ Více informací v češtině na MŠMT [cit. 13.5.2022].

⁽⁴⁴⁾ Ředitelé škol mohou vybrat nejvíce motivované účastníky vzdělávání, aby se vyhnuli předčasnému odchodu ze vzdělávání.

⁽⁴⁵⁾ Existuje databáze těchto odborníků; často jsou to zástupci spolků, sdružení atd.

Na trhu práce je výuční list vyžadován pro výkon určitých povolání. Účastníci vzdělávání, kteří neuspějí, se mohou pokusit o složení závěrečné zkoušky ještě dvakrát během pěti let.

Absolventi většiny programů se mohou zapsat do některého z nastavbových programů (oddíl 2.2.1.3), složit *maturitní* zkoušku a pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole nebo mohou absolvovat zkrácený program a získat výuční list v dalším oboru vzdělání na stejné úrovni EQF (oddíl 2.2.1.4). Absolventi mohou rovněž vstoupit přímo na trh práce. Ve školním roce 2020/2021 se přibližně 23 % absolventů tříletých programů OV účastnilo nastavbového studia s cílem získat *maturitní* vysvědčení (Vojtěch a Novotná, 2021).

2.2.1.3. Programy nastavbového studia

Programy nastavbového studia (*nastavbové studium*) vedoucí k získání úrovně 4 EQF (ISCED 354) jsou programy počátečního OV nabízené středními školami. V posledním desetiletí se počet účastníků v nastavbovém studiu snížil, a to i v důsledku náročné *maturitní* zkoušky (Tabulka 4). Ve školním roce 2021/2022 se v těchto programech vzdělávalo 4,4 % účastníků OV ⁽⁴⁶⁾.

Programy jsou určeny pro absolventy tříletých programů odborného vzdělávání i dospělým uchazečům, kteří si chtějí doplnit vzdělání a získat *maturitní* vysvědčení. Uchazeči musí složit standardizované přijímací zkoušky z českého jazyka a literatury a z matematiky. Výsledky přijímacích zkoušek představují 60 % celkového hodnocení uchazeče; zbývajících 40 % tvoří kritéria pro přijetí stanovená ředitelem každé školy.

Programy nastavbového studia nabízejí střední odborné školy. Všeobecně vzdělávací předměty jsou doplněny *odbornou* praxí (minimálně 2 týdny v každém programu). Praktické vyučování představuje pouze 3 % až 13 % z celkové hodinové dotace studijního programu.

K úspěšnému absolvování nastavbového studia je nutné složit *maturitní* zkoušku. Absolventi mohou vstoupit přímo na trh práce nebo pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole. Ačkoli 24 % absolventů pokračuje v terciárním vzdělávání, míra jejich neúspěšnosti je poměrně vysoká (60 %) (Vojtěch a Novotná, 2021).

2.2.1.4. Zkrácené programy

Jako zkrácené programy mohou být nabízeny tříleté programy OV (ISCED 353), čtyřleté programy OV (ISCED 354) a programy lyceí (ISCED 344). Denní programy mohou trvat 1 až 2 roky, zatímco večerní programy mohou být o 12 měsíců delší.

⁽⁴⁶⁾ Více informací na MŠMT [cit. 13.5.2022].

Zkrácené programy se zaměřují na účastníky, kteří již dokončili program středního vzdělání. Držitelé maturitního vysvědčení (ISCED 354 a 344) mohou získat buď výuční list (ISCED 353), nebo další maturitní vysvědčení v jiném oboru. Držitelé výučního listu (ISCED 353) mohou získat pouze jiný výuční list, nikoli maturitní vysvědčení. Zkrácené programy nevedou k získání vyšší úrovně EQF.

Zkrácené programy jsou prakticky zaměřené a jsou vhodné pro dospělé. Ačkoli počet účastníků v těchto programech býval nízký, v posledním desetiletí (Tabulka 4) se výrazně zvýšil, zejména proto, že nabízejí účastníkům možnost rozšířit své dovednosti a kompetence a zaměstnancům možnost rekvalifikace nebo prohloubení dovedností v oblasti nových technologií (Vojtěch a Novotná, 2021).

Tabulka 4. Účast v programech nástavbového studia a zkrácených programech

	2008/2009	2011/2012	2014/2015	2017/2018	2021/2022
Programy nástavbového studia	45 059	36 482	22 758	16 486	14 952
Zkrácené programy	537	1 709	4 183	4 873	5 295

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2022b [cit. 24.2.2022]. Výpočty provedené NPI ČR; Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2022a (výkonové ukazatele za školní rok 2021/2022) [cit. 9.3.2022].

2.2.1.5. Programy určené především účastníkům se speciálními vzdělávacími potřebami

Programy počátečního OV určené zejména účastníkům se speciálními vzdělávacími potřebami (zejména programy ISCED 253 a ISCED 353), které vedou k získání úrovně 2 EQF ⁽⁴⁷⁾, zahrnují jednoleté, dvouleté a tříleté programy v denní formě studia, které mají ve srovnání s jinými programy OV nižší požadavky. Ve školním roce 2021/22 navštěvovalo programy pro účastníky se speciálními vzdělávacími potřebami 0,8 % účastníků OV ⁽⁴⁸⁾.

Programy jsou určeny uchazečům s mentálním postižením různé závažnosti, poruchami učení nebo jinak znevýhodněným účastníkům. Uchazeči by měli mít ukončenou povinnou devítiletou školní docházku a mělo by jim být nejméně

⁽⁴⁷⁾ Ve výjimečných případech mohou vést k získání úrovně 3 EQF.

⁽⁴⁸⁾ Více informací na MŠMT [cit. 13.5.2022].

16 let. Kromě pohovoru neexistují žádné další podmínky přijetí. Programy jsou přístupné i dospělým uchazečům.

Hlavním cílem těchto programů OV je umožnit zejména účastníkům se speciálními vzdělávacími potřebami dokončit a rozšířit všeobecné vzdělání a získat základní pracovní dovednosti, kompetence a návyky potřebné v každodenním a pracovním životě. Poskytují základní odborné vzdělávání a manuální dovednosti, které účastníkům vzdělávání umožňují snadno vykonávat praktické úkoly v odvětví služeb a zpracovatelském průmyslu. Probíhají ve školách a jejich součástí je praktické vyučování tvořící 13 % až 60 % výuky, což je obvykle odborný výcvik ve školních dílnách nebo v chráněných dílnách⁽⁴⁹⁾. Praktické vyučování je zaměřeno na nácvik jednoduchých praktických činností, které napodobují plnění pracovních úkolů. V závislosti na osobních schopnostech a individuálních dovednostech mohou absolventi vykonávat jednoduché pomocné práce v oblasti veřejného stravování, zdravotní péče, sociální péče a služeb, zpracovatelských podniků nebo chráněných pracovišť.

Účastníci vzdělávání v některých dvouletých a ve všech tříletých oborech vzdělání (získají po složení závěrečné zkoušky výuční list. Ostatní obdrží vysvědčení potvrzující, že složili závěrečnou zkoušku a úspěšně dokončili vzdělávací program⁽⁵⁰⁾). Totéž platí pro programy praktická škola na úrovni ISCED 253. Postup na další úroveň vzdělávání není možný. Absolventi mohou vstoupit na trh práce.

2.2.1.6. Programy konzervatoří

Programy konzervatoří (*vyšší odborné vzdělání v konzervatoři*) jsou programy počátečního OV, které jsou součástí systému formálního odborného vzdělávání. Konzervatoře nabízejí taneční, hudební a dramatické programy. Ve školním roce 2021/2022 se těchto programů účastnilo přibližně 1,2 % účastníků OV⁽⁵¹⁾.

Programy konzervatoří (hudební a dramatické programy) trvají 6 let. Účastníci mají na konci čtvrtého ročníku možnost skládat *maturitní* zkoušku a získat kvalifikaci na úrovni 4 EQF (*maturitní* vysvědčení, ISCED 354). V osmiletém tanečním programu nejprve účastníci v konzervatořích navštěvují a dokončí čtyři poslední roky povinné školní docházky (základní vzdělání, úroveň 2 EQF, ISCED 244). Studium je ukončeno složením maturitní zkoušky (*maturitní*

⁽⁴⁹⁾ Chráněná dílna je pracovní jednotka zaměstnavatele, v níž nejméně 60 % zaměstnanců tvoří osoby se zdravotním postižením.

⁽⁵⁰⁾ Absolventi programů, které nejsou zakončeny získáním výučního listu, vykonávají činnosti pod dohledem, zatímco ostatní vykonávají jednoduché úkoly a činnosti nezávisle.

⁽⁵¹⁾ [Více informací v na MŠMT](#) [cit. 13.5.2022].

vysvědčení, úroveň 4 EQF, ISCED 354) a stejně jako u šestiletých programů absolutoriem (vysvědčení o absolutoriu na úrovni 6 EQF, ISCED 554).

Programy jsou určeny pro uchazeče s uměleckým nadáním. Osmiletý vzdělávací program Tanec je určen pro nadané děti z pátých ročníků základních škol, hudební a dramatické programy jsou určeny pro uchazeče s ukončenou povinnou školní docházkou. Složení talentové zkoušky je předpokladem pro studium konzervatoře. Uchazeči, kteří úspěšně složí talentovou zkoušku, musí rovněž složit standardizované přijímací zkoušky (oddíl 2.2.1.1).

Umělecké vzdělávací programy kombinují výuku všeobecně vzdělávacích předmětů s praktickým vyučováním zaměřeným na umělecký výkon. Podíl praktického vyučování činí 70 % až 80 % celkové hodinové dotace včetně nejméně 2 týdnů umělecké praxe a 30 hodin pedagogické praxe. *Odborná praxe* probíhá v konzervatořích, v základních uměleckých školách⁽⁵²⁾ nebo v jiných zařízeních.

Studium je ukončeno složením závěrečné zkoušky, tzv. *absolutoria* (stupeň 6 EQF). Skládá se z teoretické zkoušky z odborných předmětů, cizího jazyka, absolventské práce a uměleckého výkonu. Zahrnuje rovněž zkoušky z českého jazyka, pokud se účastníci během svého studia nezvolili *maturitní* zkoušku. Pokud účastník neuspěje, má v období pěti let možnost dalších dvou pokusů. Vysvědčení o *absolutoriu* je formálně uznávaný certifikát vyššího OV.

Absolventi těchto programů jsou kvalifikováni pro výkon uměleckých povolání (například herec, hudebník, zpěvák); vzhledem k získané pedagogické kvalifikaci mohou také pracovat např. jako učitelé na základních uměleckých školách. Absolventi obvykle vstupují přímo na trh práce. Ti, kteří složili *maturitní* zkoušku, mohou pokračovat ve studiu na vysoké škole.

2.2.2. Programy terciárního vzdělávání

2.2.2.1. Programy vyššího odborného vzdělávání

Programy vyššího odborného vzdělávání vedoucí k získání úrovně 6 EQF (ISCED 655) jsou programy počátečního OV. Nabízejí je vyšší odborné školy (VOŠ). Ve školním roce 2021/2022 tyto programy navštěvovalo 6 % účastníků OV⁽⁵³⁾.

⁽⁵²⁾ Základní umělecké školy poskytují pouze základy vzdělávání v uměleckých oborech; nevedou k dosažení úrovně vzdělání; nabízejí účastníkům vzdělávání v konzervatořích možnost získat pedagogickou *odbornou praxi*, která je pro ně povinná.

⁽⁵³⁾ Další informace na stránkách MŠMT [cit. 9.3.2022].

Programy vyššího odborného vzdělávání jsou určeny pro uchazeče ve věku nejméně 19 let, kteří mají ukončené střední vzdělání s maturitní zkouškou. O tom, zda součástí přijímacího řízení bude i přijímací zkouška, rozhoduje ředitel školy. Studium programů vyšších odborných škol není bezplatné, školy vybírají školné.

Vzdělávací programy VOŠ tvoří přibližně z 45 až 55 % odborné teoretické a všeobecně vzdělávací předměty (např. cizí jazyk). Praktické vyučování představuje 45 % až 55 % studijního programu, včetně *odborné praxe* ve školách nebo školních zařízeních a nejméně 3 měsíců odborné stáže v podnicích.

Závěrečná zkouška (*absolutorium*)⁽⁵⁴⁾ se skládá z teoretických předmětů odborného vzdělávání, cizího jazyka a absolventské práce. *Absolutorium* vede k získání vyšší odborné kvalifikace a titulu *diplomovaný specialista* (DiS). Absolventi se mohou hlásit do programů vysokoškolského vzdělávání za stejných podmínek jako držitelé *maturitního* vysvědčení. Dokončené části (předměty) programů vyššího odborného vzdělávání mohou být vysokými školami uznány a žáci mohou získat bakalářské vzdělání ve zkrácené formě studia. Na trhu práce se absolventi uplatňují v náročnějších pozicích, např. zubní technik, výživový poradce nebo grafický designér.

2.2.3. OV pro dospělé

Odborné vzdělávání pro dospělé regulované státem může mít tyto formy:

- (a) další OV v rámci systému formálního vzdělávání;
- (b) zákonem stanovené vzdělávání (vč. vzdělávání učitelů) zaměřené na splnění právních požadavků pro určitá povolání;
- (c) rekvalifikace v rámci aktivní politiky zaměstnanosti;
- (d) pomaturitní jazykové kurzy;
- (e) kurzy celoživotního učení na vysokých školách (VŠ).

2.2.3.1. Další OV v rámci systému formálního vzdělávání

Formální OV zahrnuje vzdělávací programy počátečního OV (oddíly 2.2.1.1 a 2.2.1.2) určené především mladým lidem ve věku od 15 let. Programy jsou přístupné i dospělým uchazečům, kterým je školy mohou nabízet formou distančního nebo kombinovaného studia. Metody zajišťování kvality, nástroje hodnocení i způsoby ukončování studia jsou stejné jako v programech počátečního OV.

⁽⁵⁴⁾ Účastníci vzdělávání musí nasbírat 180 kreditů ECTS, aby byli připuštěni k *absolutoriu*.

V této formě dalšího OV je pro dospělé účastníky složité najít rovnováhu mezi studiem a pracovním a rodinným životem; pro některé je překážkou školní prostředí a že nelzedůsledně uplatňovat zásady vzdělávání dospělých. Problémem pro dospělé je i přijímací zkouška. (Kaňáková; Czesaná a Šimová, 2019).

2.2.3.2. *Normativní vzdělávání*

Normativní vzdělávání plní zvláštní právní požadavky, které existují pro určitá povolání z oblasti veřejné správy, zdravotní péče nebo např. železniční dopravy. Toto vzdělávání obvykle nabízejí asociace a/nebo firemní instituce a komerční poskytovatelé vzdělávání. Tento typ vzdělávání je regulován příslušnými ministerstvy. Vysoké školy poskytují akreditované kurzy odborné přípravy učitelů (oddíl 2.6) (Kaňáková; Czesaná a Šimová, 2019).

2.2.3.3. *Rekvalifikace jako součást aktivní politiky zaměstnanosti*

Rekvalifikace jako součást aktivní politiky zaměstnanosti je primárně zaměřena na nezaměstnané, ale mohou se jí účastnit i zaměstnanci. Kurzy akredituje ministerstvo školství, nabízí je *úřad práce* (ÚP) prostřednictvím svých krajských a místních poboček a realizují je soukromí nebo veřejní poskytovatelé včetně škol. Většina rekvalifikačních kurzů je propojena s Národní soustavou kvalifikací; jejich obsah a vydaná osvědčení odpovídají příslušné profesní kvalifikaci a jejím standardům (Kaňáková; Czesaná a Šimová, 2019).

Rekvalifikace nezaměstnaných je rovněž odpovědí na potřeby osob ohrožených nezaměstnaností a dalších zranitelných skupin, jako jsou osoby se zdravotním postižením a ženy na mateřské dovolené. Krajské pobočky ÚP vypracovávají projekty přizpůsobené hlavním cílovým skupinám v jejich evidenci, např. osobám starším 50 let, ženám a dlouhodobě nezaměstnaným. Poté uzavřou smlouvu s příslušnými poskytovateli vzdělávání a informují příjemce. Kromě toho si mohou jednotlivci registrovaní v krajské pobočce ÚP vybrat akreditovaný kurz podle svých potřeb a požádat o jeho financování. Nezbytné finanční prostředky jsou poskytnuty za předpokladu, že žadatelé splňují požadavky stanovené pro daný kurz (Kaňáková; Czesaná a Šimová, 2019).

Podnět k rekvalifikaci svých zaměstnanců mohou dát též zaměstnavatelé, čímž zajistí jejich další zaměstnávání. Pokud se zaměstnavatelé domnívají, že dovednosti některých zaměstnanců již nejsou potřebné, nebo je zapotřebí rekvalifikace, například v souvislosti s technologickými změnami, mohou požádat ÚP o finanční prostředky na rekvalifikaci svých zaměstnanců. Kromě nákladů na školení může ÚP hradit i další související náklady, např. cestovné.

Rekvalifikace by měla probíhat během pracovní doby a zaměstnavatel musí účastníkům proplatit náhradu mzdy podle jejich průměrného výdělku. Kurzy uzpůsobené na míru konkrétnímu zaměstnavateli mohou být financovány, i když nevedou k získání státem regulované profesní kvalifikace (Kaňáková; Czesaná a Šímová, 2019).

2.2.3.4. Pomaturitní jazykové kurzy

Školy oprávněné (např. zapsané do rejstříku škol a školských zařízení) poskytovat jazykové vzdělávání nabízejí *pomaturitní* kurzy cizích jazyků (ISCED 454) akreditované ministerstvem školství. Tyto kurzy jsou většinou zaměřené na účastníky vzdělávání, kteří chtějí pokračovat ve studiu na terciární úrovni. Jsou považovány za postsekundární neterciární kurzy OV, které účastníkům umožňují prodloužit si status studenta počátečního vzdělávání, například pokud jde o dávky sociálního zabezpečení. Těchto kurzů se mohou účastnit pouze uchazeči, kteří složili *maturitní* zkoušku. Účastníci mohou skládat státní jazykovou zkoušku, která je standardizovaná a úředně uznávaná. Kurzy nevedou k získání vyšší úrovně kvalifikace. Účastníci těchto kurzů platí školné (Kaňáková; Czesaná a Šímová, 2019).

2.2.3.5. Kurzy celoživotního učení na vysokých školách

Kromě denních studijních programů mohou vysoké školy podle zákona o vysokých školách poskytovat také kurzy celoživotního učení. Kurzy mohou být profesně zaměřené (např. odborná příprava pedagogických pracovníků při zaměstnání) nebo zaměřené na osobnostní rozvoj účastníků. Méně kurzů celoživotního učení nabízejí vysoké školy v technických oborech. Podmínky kurzů stanoví vnitřní předpisy jednotlivých institucí. Kurzy celoživotního učení jsou placené i bezplatné.

2.3. Jiné formy odborného vzdělávání

Neformální vzdělávání poskytují soukromí poskytovatelé odborného vzdělávání nebo nezávislí poradci, přednášející, jakož i neziskové nebo veřejné organizace včetně škol. Obvykle se jedná o kurzy vytvořené na základě poptávky, které jsou bez vstupních požadavků a placené. Zajišťování kvality těchto kurzů ani kvalita jejich poskytovatelů nejsou na centrální úrovni orgány veřejné správy kontrolovány; u většiny kurzů na otevřeném trhu nesou poskytovatelé rovněž odpovědnost za zajištění kvality. Ačkoli poměrně silná konkurence na trhu poskytovatele motivuje, kvalita těchto kurzů je rozdílná.

2.3.1. Individuální vzdělávání

Největší podíl individuálních vzdělávacích kurzů nabízejí soukromé nebo neziskové organizace. Obvykle vybírají školné, ale v některých případech mohou být kurzy bezplatné, pokud jsou k dispozici finanční prostředky z jiných zdrojů (např. od státu, Evropského sociálního fondu (ESF)). Nabídka kurzů je poměrně široká, zejména pokud jde o jazykové kurzy, kurzy ICT (například v oblasti programování, rozvoje databází, kybernetické bezpečnosti), podnikání (např. v oblasti elektronického obchodu, marketingu), osobní rozvoj (např. v oblasti komunikačních a prezentačních dovedností) a vzdělávání v oblasti zájmové činnosti. Nabízejí se také kurzy odborných technických dovedností, které jsou však poměrně omezené. Stále oblíbenější jsou i on-line kurzy. Přehled nabídek kurzů poskytují různé internetové portály⁽⁵⁵⁾.

Podle školského zákona mohou neformální kurzy poskytovat i instituce působící v rámci formálního vzdělávání. Tyto typy kurzů nepodléhají přísným předpisům a nevedou k získání úrovně EQF. Tento typ neformálního vzdělávání je ve většině případů přístupný všem uchazečům za předpokladu, že splňují vstupní požadavky stanovené každou školou a absolventi získávají osvědčení o absolvování kurzu. Školy nabízejí tyto programy dobrovolně a obvykle jsou zpoplatněny (Kaňáková; Czesaná a Šímová, 2019).

Neformální vzdělávání zahrnuje specializované kurzy v různých oborech a *pomaturitní* specializační kurzy nabízené jak středními, tak vyššími odbornými školami (např. zdravotní péče pro laboratorní asistenty, návrhářství interiéru). Většinou se zaměřují na poskytování nezbytných rozšiřujících znalostí a dovedností za účelem výkonu povolání (Kaňáková; Czesaná a Šímová, 2019).

Školský zákon rovněž definuje zvláštní typy specializovaných institucí, které se řídí tímto zákonem a nabízejí neformální vzdělávání. Jejich kurzy navštěvují většinou mladí lidé a nejsou v nich často žádné vstupní požadavky. Obvykle se jedná o jiné než denní kurzy, které jsou poskytovány za úplatu. Jedná se o tyto instituce (Kaňáková; Czesaná a Šímová, 2019):

- (a) *základní umělecké školy*, které poskytují jiné než denní kurzy umění (hudba, tanec, výtvarné umění, literatura/drama);
- (b) *jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky*;
- (c) *střediska volného času* zaměřující se především na volnočasové aktivity; mohou také nabízet jazykové kurzy, kurzy výpočetní techniky a kurzy umělecké výchovy, včetně kurzů dalšího vzdělávání pro učitele a širokou veřejnost.

⁽⁵⁵⁾ Například [educity](#), [dat.cz](#) a [edumenu](#).

2.3.2. Podnikové vzdělávání

Základní právní rámec pro povinné vzdělávání poskytované zaměstnavateli je stanoven *zákoníkem práce* (Parlament České republiky, 2006b). Pro tento typ programů neexistuje jednotný systém financování. Účast je obvykle financována buď zaměstnavateli, kteří svým zaměstnancům poskytují vzdělávání, nebo jednotlivými účastníky vzdělávání. Pravidelně jsou vypisovány granty (dočasné povahy) financované převážně EU, které se zaměřují především na zaměstnavatele (oddíly 4.1 a 4.2) (Kaňáková; Czesaná a Šímová, 2019). Podle zákoníku práce jsou zaměstnavatelé povinni poskytovat svým zaměstnancům zvláštní typy podnikového vzdělávání. Zaměstnavatelé by měli:

- (a) zajistit přiměřenou odbornou praxi zaměstnaným absolventům ⁽⁵⁶⁾;
- (b) poskytovat zaškolení a zaučení všem zaměstnancům, kteří při přijetí do zaměstnání nemají kvalifikaci;
- (c) poskytovat zaškolení nebo zaučení zaměstnancům, kteří přecházejí na nové pracoviště nebo mají vykonávat nový druh práce;
- (d) nabízet zaměstnancům školení o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci.

Forma nebo délka trvání tohoto vzdělávání nejsou právními předpisy vymezeny. Jejich obsah a další charakteristiky určují zaměstnavatelé, kteří hradí náklady. Státní úřad inspekce práce však může prostřednictvím oblastních inspektorátů práce kontrolovat jejich kvalitu a vhodnost. V poslední době je v podnikovém vzdělávání stále častější on-line forma vzdělávání. (Kaňáková; Czesaná a Šímová, 2019).

Zaměstnavatelé obvykle připravují vzdělávání v souladu se svou personální politikou. Vzdělávání není regulováno státem a většinou je poskytováno externími vzdělávacími institucemi a poradenskými společnostmi. Jen zřídka mají podniky vlastní vzdělávací zařízení; tento druh vzdělávání občas nabízejí střední nebo vyšší odborné školy.

Neregulované vzdělávání zaměstnanců je financováno především zaměstnavateli. Stát však pravidelně vytváří pobídky prostřednictvím projektů spolufinancovaných EU. Za určitých podmínek mohou zaměstnavatelé obdržet státní dotace na rekvalifikaci svých zaměstnanců v rámci aktivní politiky zaměstnanosti. Toto vzdělávání může reagovat na specifické potřeby každého zaměstnavatele nebo vést k získání státem regulované kvalifikace (Kaňáková; Czesaná a Šímová, 2019).

⁽⁵⁶⁾ Absolventem se rozumí jednatel do dvou let od ukončení vzdělávání.

2.4. Řízení OV

Na národní úrovni má výkonné pravomoci týkající se počátečního OV a do určité míry i dalšího OV ministerstvo školství. Mezi hlavní povinnosti ministerstva patří vypracování národní strategie a priorit v oblasti vzdělávání, vypracování koncepce vzdělávacích programů, koordinace veřejné správy a financování počátečního OV a zajištění kvality. Ministerstvo je rovněž odpovědné za vysoké školy, ty však mají širokou akademickou autonomii (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019). Ministerstvo školství je rovněž odpovědné za akreditaci rekvalifikačních kurzů nabízených nezaměstnaným ministerstvem práce a sociálních věcí prostřednictvím veřejných služeb zaměstnanosti. Ministerstvo zdravotnictví je odpovědné za akreditaci vzdělávacích nabídek týkajících se odborné přípravy zdravotnického personálu; za akreditaci kurzů odborné přípravy zaměstnanců veřejné správy pak odpovídá ministerstvo vnitra.

Na krajské úrovni jsou za zřizování veřejných středních odborných škol a vyšších odborných škol odpovědné samosprávné orgány: *zastupitelstvo kraje* a *rada kraje*. Kraje spravují přibližně 69 % škol středních odborných škol a přibližně 65 % vyšších odborných škol⁽⁵⁷⁾. Zastupitelstvo kraje má rozhodovací a konzultační pravomoci, pokud jde o počet, strukturu, zajištění vzdělávání, kvalitu a financování škol. Rada kraje (složená z 9 až 11 členů) je volena zastupitelstvem kraje a má výkonné pravomoci a vytváří odborné poradní komise v různých oblastech, včetně vzdělávání. Odpovídá za vypracování krajského dlouhodobého plánu rozvoje vzdělávání a zprávy o vzdělávání v daném kraji. Rovněž přiděluje školám prostředky ze státního rozpočtu na přímé náklady na vzdělávání (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

Česko je jednou ze zemí s nejvyšší úrovní autonomie škol. Vzdělávací systém se vyznačuje vysokým stupněm decentralizace. I když je to přínosné, jsou s tím spojena rizika jako přetížení škol a jejich vedoucích pracovníků administrativními úkoly, rostoucí nerovnosti mezi školami, resp. regiony a složitá komunikace mezi velkým počtem zúčastněných stran.

Ředitelé škol jsou odpovědní za:

- (a) tvorbu a realizaci školních vzdělávacích programů (na základě rámcových vzdělávacích programů);
- (b) zajištění kvality pedagogické práce;
- (c) provádění personální politiky;
- (d) zajištění řízení vzdělávání;

⁽⁵⁷⁾ Více informací v češtině naleznete ve [Vývojové ročence školství 2010/11–2020/21](#).

- (e) zajištění efektivního využívání finančních zdrojů;
- (f) zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, požární ochrany, správy a údržby budov a zařízení; ředitelé jsou také mimo jiné zodpovědní za zadávání veřejných zakázek a výběrových řízení.

Jako poradní orgány se ve školách zřizují školské rady. Členy rad jsou zástupci zřizovatele školy, pedagogičtí pracovníci, rodiče a někdy i účastníci vzdělávání.

Účast sociálních partnerů na přípravě vzdělávacích programů byla po dlouhou dobu považována za nedostatečnou. Cílem pokračujících diskusí je rozvíjet participativnější přístup. Účast zástupců sociálních partnerů v komisích pro závěrečné zkoušky u tříletých vzdělávacích programů OV (ISCED 353) a v komisích pro *absolutorium* u programů vyššího odborného vzdělávání (ISCED 655) je zakotvena ve školském zákoně jako povinná. Podílejí se rovněž na koncipování standardizovaných zadání pro závěrečné zkoušky a profilové (odborné) části *maturitních* zkoušek. Účast sociálních partnerů v *maturitní* zkušební komisi není povinná, ale ze strany středních odborných škol je velmi žádaná.

2.5. Financování OV

V roce 2019 představovaly veřejné výdaje na vzdělávání 4,9 % HDP, což je mírně nad průměrem EU (4,7 %). Ve srovnání s rokem 2018 se veřejné výdaje výrazně zvýšily, přibližně o 11 %. Velká část (46 %) těchto prostředků byla určena na střední vzdělávání, které zahrnuje většinu programů počátečního OV (Evropská komise a Generální ředitelství pro vzdělávání a kulturu, 2021). V roce 2020 se veřejné výdaje dále zvýšily na 5,1 % (EU-27 5,0 %) ⁽⁵⁸⁾.

Odborné vzdělávání je financováno především dvěma různými systémy veřejného financování:

- (a) systém financování středního a vyššího odborného vzdělávání upravuje školský zákon;
- (b) systém financování různých druhů odborné přípravy nabízených veřejnými službami zaměstnanosti upravuje zákon o zaměstnanosti.

Střední a vyšší odborné školy jsou financovány společně ministerstvem školství a krajskými orgány, které jsou odpovědné za zřizování veřejných škol ⁽⁵⁹⁾.

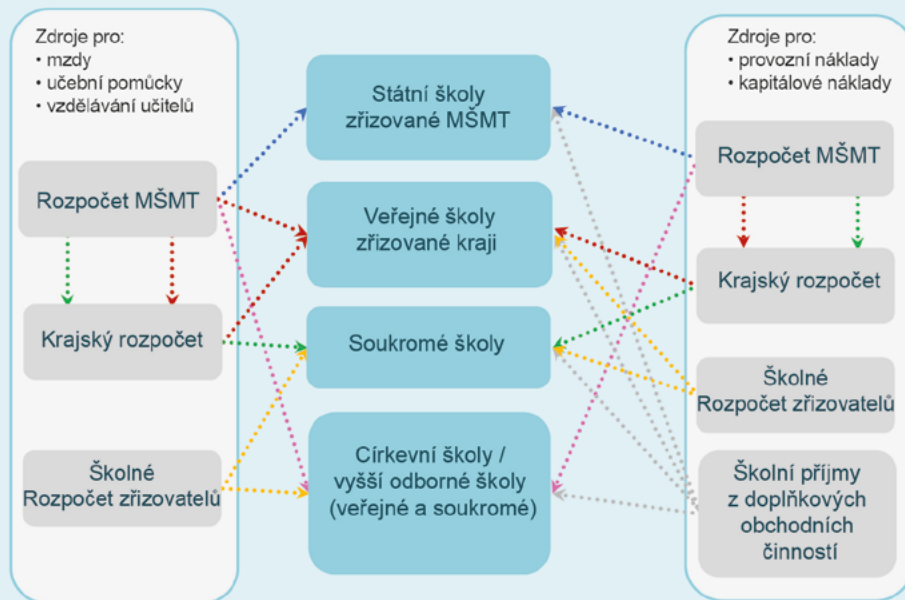
⁽⁵⁸⁾ Eurostat, [gov_10a_exp](#) [cit. 31.3.2022].

⁽⁵⁹⁾ Ve zvláštních případech školy zřizují a vlastní soukromé subjekty a církve. Státní školy jsou zřizovány ministerstvem školství nebo jinými ministerstvy. Jejich provozní náklady jsou částečně

Přímé náklady na vzdělávání, tj. platy učitelů, učební pomůcky a další vzdělávání pedagogických pracovníků, jsou hrazeny ze státního rozpočtu (prostřednictvím ministerstva školství). Provozní náklady hradí zřizovatel příslušné školy. Kromě veřejných finančních prostředků zúčastněné strany v oblasti odborného vzdělávání, jako jsou zaměstnavatelé, často podporují školy OV na dobrovolné bázi, například sponzorováním a investicemi do infrastruktury a vybavení. Školy mohou rovněž získat určité finanční prostředky např. prostřednictvím vlastní hospodářské činnosti a účasti v mezinárodních programech (Graf 11).

Jedním z důležitých zdrojů financování soukromých středních odborných škol a VOŠ je školné⁽⁶⁰⁾. Soukromé školy jsou rovněž financovány ze státního a krajského rozpočtu (Graf 11). Maximální výše školného pro veřejné VOŠ je stanovena vyhláškou o vyšším odborném vzdělávání a liší se v závislosti na oboru studia. Obecně je školné nízké a pohybuje se v rozmezí od 2 500 do 5000 Kč ročně. Výše školného na soukromých školách není regulována.

Graf 11. Finanční toky v oblasti středního a vyššího odborného vzdělávání

Zdroj: ReferNet ČR.

hrazeny z dotace ze státního rozpočtu a částečně z jiných zdrojů (školné, dary atd.). Dotace je stanovena jako procentní podíl financování srovnatelného programu veřejného vzdělávání na jednoho účastníka vzdělávání.

⁽⁶⁰⁾ To se týká i veřejných VOŠ.

Od roku 2020 byl zaveden centralizovanější přístup k regionálnímu financování veřejných škol až do úrovně středního vzdělávání. Financování škol již není založeno na počtu účastníků (tzv. per capita) a nově vychází z financování skutečného objemu výuky (počet vyučovacích hodin). Finanční zdroje se přidělují podle vykázaného objemu platových tarifů ke 30.9. předchozího roku. Nový způsob financování umožňuje rozdělit třídy do menších skupin s cílem zlepšit kvalitu výuky. Zásada přidělování financí podle počtu účastníků se i nadále uplatňuje ve vyšších odborných školách (VOŠ), ale výši financí stanovuje centrálně ministerstvo školství.

Rekvalifikace v rámci aktivní politiky zaměstnanosti je financována z rozpočtu ministerstva práce a sociálních věcí. Finanční prostředky se převádějí na Úřad práce České republiky⁽⁶¹⁾, který je následně rozděluje svým krajským pobočkám. Pobočky ÚP hradí kurzovné účastníkům, kteří splňují všechny požadavky, ale mohou rovněž přispívat na jiné náklady spojené s rekvalifikací.

2.6. Učitelé a instruktoři praktického vyučování

2.6.1. Učitelé a instruktoři v odborném vzdělávání

V oblasti odborného vzdělávání pracují tyto typy pedagogických pracovníků:

- (a) učitelé všeobecně-vzdělávacích předmětů;
- (b) učitelé odborných teoretických předmětů;
- (c) učitelé odborného výcviku (v programech úrovně 2 a 3 EQF, které vedou k získání výučního listu);
- (d) učitelé *odborné praxe*⁽⁶²⁾.

Zákon o pedagogických pracovnících upravuje otázky týkající se požadavků na kvalifikaci a kompetence pedagogických pracovníků, jejich pracovní doby, dalšího profesního rozvoje a kariérního postupu.

Učitelé ve středním odborném vzdělávání (tj. učitelé všeobecně-vzdělávacích předmětů, učitelé odborných teoretických předmětů, učitelé odborného výcviku a učitelé *odborné praxe*) by měli mít formální kvalifikaci⁽⁶³⁾ ve svém oboru

---

⁽⁶¹⁾ Úřad práce České republiky je veřejnou službou zaměstnanosti.

⁽⁶²⁾ Podle školského zákona zahrnuje praktické vyučování *odbornou praxi* a odborný výcvik, která se může konat v podnicích nebo alternativně ve školních dílnách/zařízeních. *Odborná praxe* je součástí čtyřletého programu, který je zakončen *maturitní zkouškou*.

⁽⁶³⁾ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (Parlament České republiky, 2004b) stanoví, jaký druh studijních programů a osvědčení je vyžadován pro jednotlivé kategorie učitelů (magisterský titul, *absolutorium*, *maturitní vysvědčení* nebo výuční list).

výuky a pedagogickou kvalifikaci. Pokud pedagogická kvalifikace není součástí jejich magisterského programu, měli by získat bakalářský titul v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd nebo vzdělání v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy.

Existují dva druhy programů vedoucích k získání těchto osvědčení:

- (a) 250hodinové programy (3 pololetí), včetně odborné přípravy ve formě pedagogické praxe (přibližně jedna třetina programu);
- (b) 120hodinové programy (2 pololetí), včetně krátké *odborné praxe*; ty mohou nabízet i vzdělávací subjekty nebo subjekty nabízející další profesní rozvoj učitelů.

Posledně jmenované subjekty se zaměřují především na učitele odborných teoretických předmětů, *odborné praxe* a odborného výcviku, přičemž jsou rovněž nabízejí programy učitelům uměleckých odborných předmětů na základních uměleckých školách, středních školách a konzervatořích, jakož i učitelům jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky. Tyto kratší programy obvykle volí také odborníci z praxe, kteří se chtějí stát učiteli na plný úvazek. Učitelé mohou požadovanou pedagogickou kvalifikaci získat během dalšího profesního rozvoje.

Instruktoři praktického vyučování, kteří se věnují žákům v průběhu praktického vyučování na pracovištích zaměstnavatelů, zákon o pedagogických pracovnících mezi pedagogy nezahrnuje. Jedná se výhradně o zaměstnance podniků spolupracujících se školami, kteří nejsou podle platné legislativy povinni absolvovat pedagogickou odbornou přípravu.

Česká republika v současné době čelí ve vztahu k učitelům dvěma hlavními výzvám. Jsou jimi:

- (a) stárnutí učitelské populace;
- (b) nízká atraktivita učitelského povolání.

Průměrný věk učitelů středních škol je poměrně vysoký (49,4 roku). Ačkoli se platy učitelů v posledních čtyřech letech výrazně zvýšily, jsou stále pod úrovní národního průměrného platu zaměstnanců s vysokoškolským vzděláním a rovněž pod úrovní průměru EU a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Kromě podhodnocení je atraktivita učitelského povolání, a to i na terciární úrovni, nízká kvůli omezeným možnostem profesního rozvoje. Ve snaze přilákat odborníky z praxe usnadněním přístupu k učitelské profesi mohou ředitelé škol v současné době zaměstnat odborníky z praxe z podnikatelské sféry, neziskových organizací a veřejné správy uznáním jejich odborné

kvalifikace ⁽⁶⁴⁾, a to i v případě, že nemají pedagogickou kvalifikaci, pro výuku na částečný úvazek Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

2.6.2. Další profesní rozvoj učitelů

Všichni učitelé jsou povinni účastnit se dalšího profesního rozvoje a mohou čerpat za účelem vzdělávání až 12 dnů volna ve školním roce ⁽⁶⁵⁾. V rámci svého dalšího profesního rozvoje mohou absolvovat kurzy nebo stáž v podniku, což je žádoucí a mezi učiteli rovněž oblíbené ⁽⁶⁶⁾. Každý ředitel školy odpovídá za vytvoření a naplnění plánu profesního rozvoje který by měl být v souladu se strategickými potřebami školy, jakož i s potřebami a zájmy jednotlivých učitelů.

Učitelé mají ve své profesní dráze omezené možnosti. Mohou být vyškoleni na specializované školní činnosti, například stát se školním metodikem prevence ⁽⁶⁷⁾, výchovným poradcem nebo se pokusit získat vedoucí pozici.

Další profesní rozvoj učitelů patří mezi klíčové národní priority. Cílem strategie 2030+ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020) je vytvořit kompetenční profil učitele, reformovat počáteční i další vzdělávání učitelů, zvýšit atraktivitu učitelského povolání a posílit úlohu ředitelů škol. Inovativní přístup k počátečnímu vzdělávání učitelů se ověřuje ve společném pilotním projektu, jehož se účastní zástupci vysokých škol zajišťujících počáteční i další vzdělávání učitelů a vedení škol (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

2.7. Ověřování neformálního a informálního učení

Národní systém uznávání a ověřování výsledků učení byl vytvořen v roce 2006 zákonem o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání (Parlament České republiky, 2006a), který stanovil jeho právní rámec. Podle tohoto zákona mohou osoby, které získaly určité dovednosti a znalosti v určitém profesním oboru, po splnění zvláštních požadavků získat osvědčení o profesní kvalifikaci obecně uznávané zaměstnavateli. Uchazeči mohou získat profesní nebo

---

⁽⁶⁴⁾ Uznaná kvalifikace platí pouze pro místo učitele v dané konkrétní škole.

⁽⁶⁵⁾ Ředitel školy nemůže ovlivnit obsah této odborné přípravy.

⁽⁶⁶⁾ V roce 2021 uspořádalo stáže v podnicích 42 % středních a vyšších odborných škol.

⁽⁶⁷⁾ Učitel, který absolvoval specializované kurzy odborné přípravy a je schopen předcházet problémovému chování nebo situacím ve školním prostředí, jako je zneužívání drog nebo kyberšikana, a/nebo tyto situace řešit.

úplnou profesní kvalifikaci ⁽⁶⁸⁾ (oddíl 3.2.3) zveřejněnou -v Národní soustavě kvalifikací (NSK) (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019). Tento systém, i když je do určité míry propojen se systémem formálního vzdělávání, funguje převážně souběžně s ním a nezahrnuje kvalifikace ze všeobecného ani vysokoškolského vzdělávání. Zaměřuje se především na další OV a na podporu uznávání a ověřování odborných dovedností a kompetencí (Stalker, 2019).

Hlavním prvkem systému ověřování je hodnocení znalostí, dovedností a kompetencí, které žadatelé získali, a to i prostřednictvím svých předchozích pracovních zkušeností. Hodnocení obvykle zahrnuje ústní a/nebo písemnou zkoušku a praktické prokázání dovedností a kompetencí uvedených ve standardech příslušné profesní kvalifikace v rámci NSK (Stalker, 2019). Jedná se o kvalifikační standard, který obsahuje konkrétní soubor kompetencí, a hodnotící standard, včetně metod a postupů používaných při hodnocení a certifikaci předchozího učení ⁽⁶⁹⁾. Sektorové rady ve spolupráci se zástupci zaměstnavatelů přispívají k vypracování těchto standardů a zajišťují, aby byly v souladu s potřebami trhu práce. Národní pedagogický institut (NPI ČR) se podílí na práci sektorových rad, navržené standardy následně schvaluje ministerstvo školství. Uznávání a ověřování předchozího učení provádějí především poskytovatelé vzdělávání dospělých a/nebo střední odborné školy, tzv. autorizované osoby ⁽⁷⁰⁾. U některých profesních kvalifikací provádí hodnocení komise. Žadatelé mají právo na odvolání v případě, že si přejí, aby postup přezkoumal autorizující orgán (Stalker, 2019).

Aby žadatel získal profesní kvalifikaci NSK, musí prokázat všechny kompetence uvedené v kvalifikačním standardu profesní kvalifikace. Zkoušky provádějí autorizované osoby. Zkouška je zpoplatněna, poplatky za zkoušky si účastníci mohou odečíst ze základu daně z příjmů. Ke zkoušce jsou způsobilé pouze osoby starší 18 let, které dokončily alespoň povinnou školní docházku. Po složení zkoušky obdrží jednotlivci osvědčení o profesní kvalifikaci vydané autorizovanou osobou. Od roku 2009, kdy byl tento proces zaveden, se konalo již více než 250 000 zkoušek (srpen 2021) (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

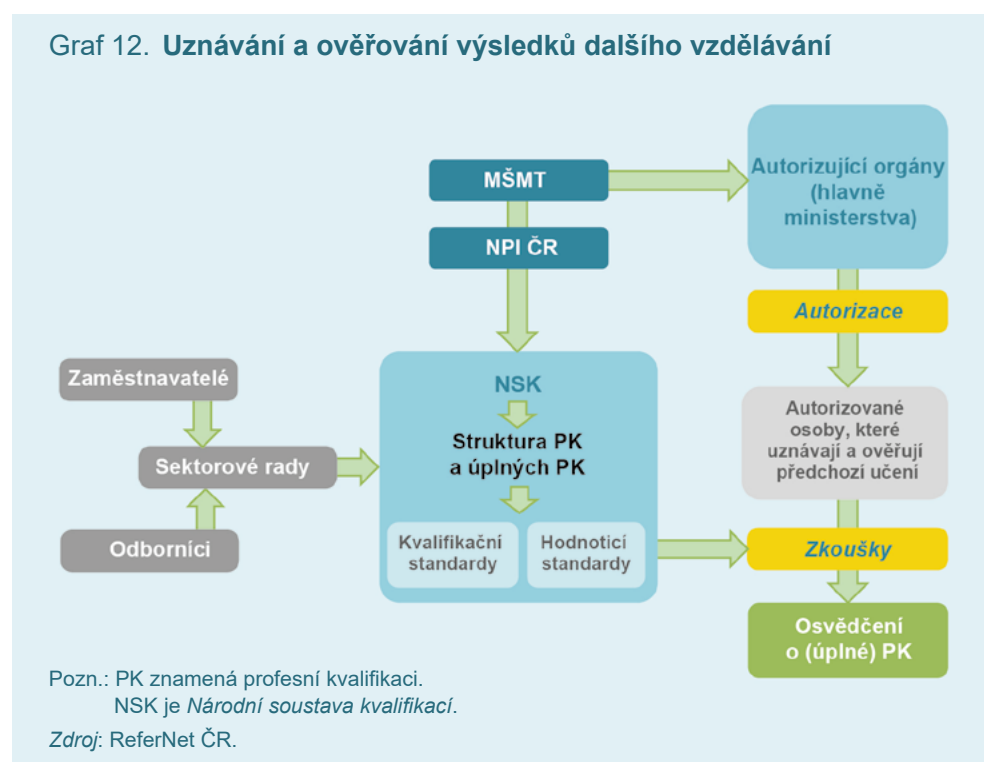
⁽⁶⁸⁾ *Profesní kvalifikace* je definována jako schopnost osoby řádně vykonávat určitý úkol nebo soubor úkolů v rámci určitého povolání. *Úplná profesní kvalifikace* je definována jako odborná způsobilost k řádnému plnění všech úkolů v rámci určitého povolání.

⁽⁶⁹⁾ Tyto standardy se rovněž používají při vytváření programů neformálního vzdělávání.

⁽⁷⁰⁾ Autorizovaným osobám bylo autorizujícími orgány přiznáno právo organizovat a provádět zkoušky z příslušné profesní kvalifikace a vydávat o tom zákonem stanovená osvědčení. Autorizujícími orgány jsou subjekty veřejné správy související s daným oborem (ministerstva nebo Česká národní banka). V roce 2022 existovalo 1 031 autorizovaných osob.

Osvědčení o úplné profesní kvalifikaci může být rovnocenné s osvědčením z formálního vzdělávání (výuční list a *maturitní* vysvědčení). Získání takové kvalifikace je náročný proces; uchazeči by měli jako dodatečnou zkoušku složit stejnou závěrečnou zkoušku jako účastníci formálního programu odborného vzdělávání (zakončeného získáním *maturitního* vysvědčení nebo výučního listu). Pokud subjekt nabízející ověřování není zároveň školou nabízející formální studijní programy, musí žadatel složit dodatečnou zkoušku ve škole. Zatím se jedná o málo obvyklý způsob získání úplné profesní kvalifikace (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

Graf 12. Uznávání a ověřování výsledků dalšího vzdělávání

Podle Stalker (2019) vykazuje systém ověřování v ČR zajímavé výsledky, pokud jde o počet nově vytvořených (úplných) profesních kvalifikací NSK (umožňujících uznávání předchozího učení ve více oborech) a udělených osvědčení. To souvisí s tímže systém je orientován na trh práce a NSK je naplňována v úzké spolupráci se zástupci zaměstnavatelů.

2.8. Nedávné iniciativy vzdělávací politiky

V říjnu 2020 schválila česká vláda Strategii 2030+. Pro první prováděcí období (2020–2023) zahrnuje tyto priority pro odborné vzdělávání (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020):

- (a) proměna obsahu, způsobů a hodnocení vzdělávání;
- (b) inovace oborové soustavy středního odborného vzdělávání;
- (c) podpora pedagogických pracovníků;
- (d) podpora digitálního vzdělávání;
- (e) snižování nepedagogické zátěže pedagogických pracovníků.

Národní plán obnovy (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2021) zahrnuje soubor reforem a investic, které budou provedeny v letech 2021–2026 s podporou Nástroje pro oživení a odolnost. Prioritami ministerstva školství jsou:

- (a) snižování nerovností v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání, které vytvořily digitální propast;
- (b) poskytování mobilních digitálních zařízení pro prezenční i on-line výuku; nejméně 80 % škol bude moci poskytovat základní digitální vybavení znevýhodněným účastníkům vzdělávání.

Automatizace a digitalizace výrobních technologií způsobily významné změny, pokud jde o poptávku po dovednostech a kompetencích absolventů středního odborného vzdělávání. V reakci na nové potřeby trhu práce se v průběhu času zvýšil počet oborů odborného vzdělávání (v současné době zahrnuje 281 programů), přičemž v soustavě stále zůstávají zachovány ty, které již nejsou poptávány.

V březnu 2021 byla schválena *Strategie podpory malých a středních podniků*. Zahrnuje opatření zaměřená na rozvoj dovedností účastníků vzdělávání v souladu s potřebami trhu práce, a to prostřednictvím podpory vytváření a posilování vhodných forem spolupráce mezi školami a podniky a zvyšováním kvality, účinnosti a relevance přípravy na budoucí povolání. Cílem je rovněž podpořit další vzdělávání pro zaměstnance a podniky, zejména v oblasti klíčových kompetencí, a zlepšit jejich digitální dovednosti.

V září 2021 podepsalo ministerstvo školství s děkany pedagogických fakult memorandum, které zahájilo transformaci vysokoškolských studijních programů pro učitele. Jeho cílem je připravit budoucí učitele nejen na výkon učitelské práce, ale také na to, aby byli schopni čelit výzvám 21. století, jako je např. digitalizace.

KAPITOLA 3.

Tvorba kvalifikací v oblasti OV

3.1. Předvídání kvalifikačních potřeb

Evropský index dovedností (ESI) střediska Cedefop je složený ukazatel, který měří výkonnost jednotlivých zemí ve třech oblastech (pilířích): v oblasti rozvoje dovedností, aktivace dovedností a sladování dovedností a trhu práce. 100 bodů představuje ideální výsledek, což znamená nejvyšší výsledek, kterého kterákoliv země dosáhla za období sedmi let. V roce 2022 se ČR umístila na prvním místě a od roku 2018 zůstává na stejné pozici. V aktivaci dovedností se ČR umístila na 16. místě ⁽⁷¹⁾ a získala poměrně nízké bodové hodnocení v míře aktivity mladší kohorty (20–24 let), v oblasti rozvoje dovedností ⁽⁷²⁾ se umístila na 11. místě a byla první v podílu účastníků odborných programů. Pokud jde o sladění potřeb trhu práce a dovedností ⁽⁷³⁾, ČR dosáhla nejvyššího hodnocení ⁽⁷⁴⁾.

V současné době se vyvíjí komplexní systém předvídání kvalifikačních potřeb. V roce 2017 zahájilo ministerstvo práce a sociálních věcí projekt KOMPAS, jehož cílem bylo vytvořit do roku 2022 systém předvídání kvalifikačních potřeb, který propojí celostátní a regionální přístupy. Klíčovými partnery ministerstva práce a sociálních věcí v rámci tohoto projektu byly *Národní vzdělávací fond (NVF)*, *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (VÚPSV)* a nově zřízené regionální platformy (skupiny různých regionálních partnerů).

Systém shromažďuje dostupné statistické údaje, jakož i kvalitativní informace o budoucím vývoji na regionálním a celostátním trhu práce, o významných změnách a o technologických trendech. Byl vytvořen systém statistických modelů (celostátních a regionálních) za účelem vypracování prognóz kvalifikačních potřeb na trhu práce. Očekává se, že výsledky poslouží jako podklady pro poskytovatele OV a kariérové poradce, veřejné služby zaměstnanosti (odpovědné za rekvalifikaci), regionální orgány (odpovědné za počáteční OV), zaměstnavatele, ministerstva i širokou veřejnost. Jsou zveřejňovány na [internetových stránkách](#) projektu, které byly speciálně vytvořeny pro tento účel.

Kromě toho Národní pedagogický institut vyvinul **informační systém** o situaci absolventů škol na trhu práce (ISA+) obsahující stručné informace o budoucích

---

⁽⁷¹⁾ Aktivace dovedností zahrnuje ukazatele přechodu ze vzdělávání do zaměstnání spolu s mírou aktivity na trhu práce u různých skupin obyvatelstva, aby bylo možné určit ty, které mají větší nebo menší zastoupení na trhu práce.

⁽⁷²⁾ Rozvoj dovedností představuje činnosti země v oblasti odborné přípravy a vzdělávání a bezprostřední výstupy tohoto systému z hlediska rozvinutých a získaných dovedností.

⁽⁷³⁾ Sladění potřeb trhu práce a dovedností představuje to, do jaké míry jsou dovednosti úspěšně využity a na trhu práce účinně sladěny s potřebami.

⁽⁷⁴⁾ Více informací naleznete v [Evropském indexu dovedností](#) střediska Cedefop [cit. 30.5.2022].

vyhlídkách na trhu práce v hospodářských odvětvích do roku 2025 ⁽⁷⁵⁾ (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

3.2. Navrhování kvalifikací v oblasti odborného vzdělávání

Česká republika zatím nevytvořila národní rámec kvalifikací, neboť „práce na kvalifikacích byla v různé míře prováděna na nižších úrovních systémů“ ⁽⁷⁶⁾ (Cedefop, 2021, s. 3). V posledním desetiletí bylo vynaloženo značné úsilí v oblasti rozvoje a aktualizace profesních kvalifikací NSK a částečné aktualizace 281 rámcových vzdělávacích programů odborného vzdělávání. Hlavním cílem bylo lépe řešit potřeby trhu práce.

3.2.1. Tvorba vzdělávacích programů

Rámcové vzdělávací programy počátečního OV byly vypracovány a částečně aktualizovány ⁽⁷⁷⁾ na základě moderních trendů a požadavků trhu práce. Vzdělávací programy středního vzdělávání jsou vytvářeny na dvou úrovních. Na celostátní úrovni jsou vypracovávány *rámcové vzdělávací programy* pod vedením ministerstva školství. Existuje 281 rámcových vzdělávacích programů pro obory vzdělání odborného vzdělávání. Popisují a stanovují především výsledky učení a klíčové kompetence, jichž by účastníci vzdělávání měli dosáhnout. Do jejich přípravy jsou zapojeni zástupci sociálních partnerů. Na školní úrovni vytvářejí střední školy ve spolupráci s regionálními sociálními partnery vlastní *školní vzdělávací programy*, které z rámcových vzdělávacích programů vycházejí. Cílem tohoto přístupu bylo zavést flexibilitu při navrhování školních vzdělávacích programů, lépe je sladit s potřebami regionálního trhu práce, nejnovějším vývojem v příslušné oblasti a zájmy a kapacitami účastníků vzdělávání (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

Aktualizace rámcových vzdělávacích programů počátečního OV probíhala od září 2020. Aktualizaci podléhaly pouze odborné složky RVP. V některých oborech vzdělání došlo k propojení s odpovídající profesní/mi kvalifikací/emi NSK. Upraveny byly i ekonomické pojmy v souladu s aktualizovanými standardy

---

⁽⁷⁵⁾ Další informace [cit. 11.1.2021].

⁽⁷⁶⁾ Základní a střední vzdělávání, vyšší odborné vzdělávání a NSK.

⁽⁷⁷⁾ V národním kontextu existuje rozdíl mezi aktualizací a revizí vzdělávacích programů. Aktualizací se rozumí částečná úprava vzdělávacích programů (viz níže v tomto oddíle), zatímco revizí se rozumí vypracování nových vzdělávacích programů (oddíl 4.4).

finanční gramotnosti schválenými ministerstvem financí (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

Programy vyššího odborného vzdělávání nabízené VOŠ, pokud jsou v souladu s doporučením vydaným akreditační komisí pro vyšší odborné vzdělávání (AK VOV, zřizuje vláda ČR), schvaluje ministerstvo školství (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

Programy dalšího OV regulované státem v rámci systému formálního vzdělávání (oddíl 2.2.3.1) vycházejí ze stejných národních standardů (RVP) jako programy počátečního OV.

Od roku 2009 musí poskytovatelé rekvalifikačních programů, které jsou součástí aktivních politik zaměstnanosti, provázat obsah těchto kurzů s kvalifikačními standardy popsány v NSK (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019). Akreditace programů dalšího OV platí pro programy, jako je normativní vzdělávání a *ptomaturitní* jazykové kurzy (oddíl 2.2.3). Vzdělávací programy státem neregulovaných kurzů pro dospělé nabízených na volném trhu (oddíl 2.3) nejsou regulovány. Programy dalšího OV poskytované mimo rámec formálního vzdělávání obvykle přímo reagují na potřeby trhu práce. Při vypracovávání programů mohou poskytovatelé zohlednit [Národní soustavu povolání](#) nebo NSK.

3.2.2. Podklady pro návrhy kvalifikací

Národní pedagogický institut zajišťuje, aby kvalifikační a hodnotící standardy byly vypracovány podle určité metodiky; zajišťuje také jejich provázání s rámcovými vzdělávacími programy pro odborné vzdělávání. NPI ČR předkládá autorizujícím orgánům návrhy kvalifikačních standardů za účelem poskytnutí zpětné vazby (existuje 10 autorizujících orgánů, obvykle ministerstev). Za pravomocné schválení standardů odpovídá ministerstvo školství (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

V roce 2016 ministerstvo školství podpořilo dohodu s klíčovými zástupci zaměstnavatelů (Hospodářskou komorou České republiky, Svazem průmyslu a dopravy České republiky, Agrární komorou České republiky a Uníí zaměstnavatelských svazů České republiky) a svěřilo jim povinnost přispívat k přípravě vnitrostátních vzdělávacích programů počátečního OV ⁽⁷⁸⁾. Tyto zúčastněné strany si mezi sebou rozdělují odpovědnost za konkrétní oblasti vzdělávání. Například Unie zaměstnavatelských svazů České republik odpovídá za kvalifikace počátečního OV v textilním a oděvním průmyslu (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

⁽⁷⁸⁾ Pro každou oblast byla vytvořena odborná skupina pod dohledem NPI ČR.

3.2.3. Národní soustava kvalifikací

Národní soustava kvalifikací (NSK) byla zřízena v roce 2007 zákonem o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání (Parlament České republiky, 2006a). Její hlavní cílovou skupinou jsou dospělí a zaměřuje se především na výsledky učení dosažené mimo systém formálního vzdělávání (Cedefop, 2021). NSK zahrnuje:

- (a) profesní kvalifikace;
- (b) úplné profesní kvalifikace.

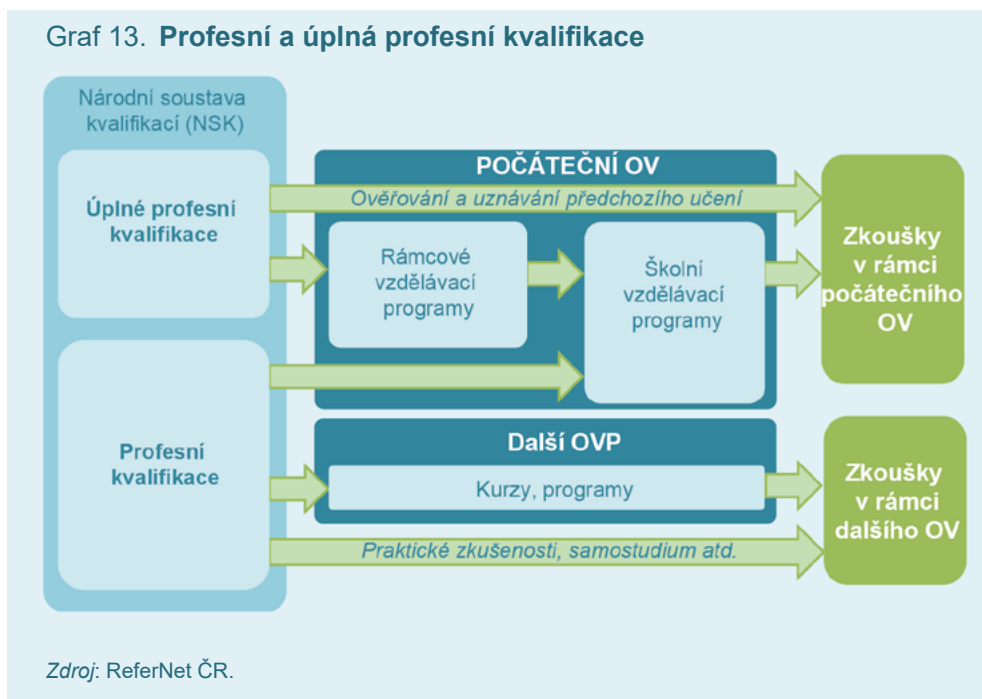
Získání *profesní kvalifikace* dokládá schopnost osoby vykonávat určitý úkol nebo soubor úkolů v rámci povolání. Odpovídá konkrétním činnostem (např. montáž nábytku, instalace výtahů, výroba čalouněných sedadel, sportovní masáž, aranžování květin, příprava pokrmů studené kuchyně, výroba zmrzlin), ale nezahrnuje celé povolání (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019). Každá profesní kvalifikace obsahuje seznam kompetencí ve formě kvalifikačního standardu a příslušný hodnoticí standard. Hodnoticí standard obsahuje informace o metodách hodnocení a zkušebních postupech. Profesní kvalifikace vypracovávají sektorové rady (oddíl 3.2.3.1) (Stalker, 2019). Vycházejí z profesních standardů, které jsou součástí Národní soustavy povolání. NSP je provázána s NSK prostřednictvím společné, centrální **databáze** kompetencí, která se používá k vypracování profesních standardů i profesních kvalifikací ⁽⁷⁹⁾.

Úplná profesní kvalifikace dokládá, že jednotlivec má nezbytnou odbornou způsobilost k výkonu všech relevantních úkolů v rámci určitého povolání (např. cukrář, kadeřník, instalatér, ekonom, stavební technik). Lze ji získat po dokončení programu počátečního OV nebo prostřednictvím uznání a ověřování předchozího učení. Osoby, které získají úplnou profesní kvalifikaci NSK, mohou skládat závěrečnou zkoušku, *maturitní zkoušku* nebo *absolutorium* ⁽⁸⁰⁾ a dosáhnout příslušné úrovně vzdělání, aniž by absolvovaly studijní programy v rámci formálního vzdělávání (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

⁽⁷⁹⁾ V současné době je do databáze začleněno přibližně 23 000 kompetencí.

⁽⁸⁰⁾ V konzervatořích.

Počet kvalifikací zahrnutých do NSK se postupně zvyšuje. V březnu 2022 bylo v databázi veřejně dostupných 1 448 profesních kvalifikací a 212 úplných profesních kvalifikací. Všechny schválené standardy a související informace jsou zveřejňovány v [informačním systému NSK](#) v češtině a angličtině (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019). V databázi NSK jsou u každé profesní kvalifikace zaznamenány kvalifikační a hodnotící standard (včetně popisu výsledků učení), odkaz na příslušná povolání, informace o autorizujícím orgánu a postupu ověřování a úroveň NSK/EQF (Cedefop, 2021).

3.2.3.1. Sektorové rady

Sektorové rady (SR) působí od roku 2006 především v rámci procesu definování profesních a kvalifikačních standardů. V uplynulých deseti letech fungují na celostátní úrovni. Sdružují zástupce klíčových zúčastněných stran, zejména zaměstnavatele. Existuje 28 sektorových rad složených přibližně z 350 zástupců, převážně zaměstnavatelů a také zaměstnanců, pedagogů a tvůrců politik z ministerstev. Podílejí se na rozvoji kvalifikačních a hodnotících standardů profesních kvalifikací NSK a na analýze potřeb trhu práce (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

3.3. Zajišťování kvality

3.3.1. Zajišťování kvality počátečního OV

Na národní úrovni odpovídá za hodnocení systému vzdělávání ministerstvo školství. Za hodnocení škol odpovídá *Česká školní inspekce* (ČŠI).

ČŠI je nezávislý hodnotící orgán s celostátní působností. Její hlavní povinností je hodnotit poskytování vzdělávání a jeho výsledky, posuzovat jejich provázanost s rámcovými vzdělávacími programy a soulad se školními vzdělávacími programy. Zajišťování kvality a hodnocení škol se provádí prostřednictvím externího hodnocení a vlastního hodnocení. V roce 2015 ČŠI vypracovala a představila pokyny, jak provádět zajišťování kvality ve školách (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019) ⁽⁸¹⁾. Zavedená kritéria jsou seskupena do šesti hlavních oblastí, včetně pedagogického vedení, kvality pedagogických pracovníků, vzdělávacího procesu a výsledků učení účastníků vzdělávání (EQAVET, 2021). Pokyny rovněž obsahují metodiku inspekce na všech typech a úrovních škol. Tento model zajišťuje, že kritéria nejsou používána pouze ČŠI, ale také pro vlastní hodnocení škol nebo hodnocení škol jejich zřizovateli. Každý školní rok se pro potřeby škol zveřejňuje aktualizovaný soubor kritérií, založený na šesti kritériích uvedených v pokynech (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019). V rámci počátečního OV se rovněž používá několik evropských ukazatelů zajišťování kvality v oblasti OV (EQAVET, 2021).

Národní pedagogický institut má úlohu národního referenčního bodu pro zajišťování kvality v odborném vzdělávání. Činnosti referenčního bodu EQAVET jsou prováděny ve spolupráci s ČŠI (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

V souladu se školským zákonem je výsledek vlastního hodnocení škol důležitým podkladem pro vypracování výroční zprávy o činnosti každé školy, která je veřejně přístupným dokumentem. Výroční zprávu o činnosti musí vypracovat každá střední a vyšší odborná škola. Od roku 2011 byla školám poskytnuta větší autonomie, pokud jde o sebehodnocení. Povinnost škol respektovat strukturu (kritéria) zprávy o sebehodnocení, jakož i četnost a termín předkládání zprávy byla zrušena. Zpráva o sebehodnocení již není vyžadována jako povinný školní dokument, který připomínkuje ČŠI. Většina škol však přesto vypracovává zprávu

---

⁽⁸¹⁾ Model kvality škol a související kritéria pro hodnocení byly navrženy a vyvinuty v rámci projektu ESF Národní systém inspekčního hodnocení vzdělávací soustavy v České republice (NIQES), který byl realizován v letech 2011–2015.

o sebehodnocení jako interní školní dokument (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

V souladu se strategií 2030+ stanovilo ministerstvo školství jako prioritu zajištění kvality praktického vyučování. Ministerstvo vypracuje standard kvality pro praktické vyučování probíhající v podnicích a na školních pracovištích (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020).

3.3.2. Zajišťování kvality v dalším OV

Další OV je rozříštěné a regulovány jsou pouze programy financované z veřejných zdrojů a/nebo programy týkající se regulovaných povolání.

Národní přístup aplikovaný v rámci počátečního OV a definovaný v pokynech ČŠI (oddíl 3.3.1), se vztahuje i na programy dalšího OV poskytované školami.

Kvalitu státem akreditovaných kurzů zaručují příslušné orgány státní správy (ve většině případů příslušné ministerstvo). Kvalita se hodnotí v rámci akreditačního řízení. Jsou-li zjištěny nedostatky, akreditace není udělena, ale žádosti je možné podávat opakovaně. Odpovědné orgány (ministerstva) uplatňují různé přístupy. Kvalita poskytování není průběžně vyhodnocována. Akreditace se uděluje na omezenou dobu (obvykle na několik let) a následně musí být program znovu akreditován.

Poskytovatelé dalšího OV si mohou vytvořit rámec pro zajišťování kvality propojený s certifikací ISO. Požadavky na zajištění kvality pro ověřování neformálního a informálního učení jsou na systémové úrovni definovány v zákoně o ověřování výsledků dalšího vzdělávání (EQAVET, 2021).

Za zajištění kvality neakreditovaných kurzů odpovídají poskytovatelé a do jisté míry i účastníci těchto kurzů; neexistují totiž žádné normy kvality a kvalita není hodnocena žádným konkrétním subjektem nebo institucí.

KAPITOLA 4.

Podpora účasti v OV

4.1. Pobídky pro účastníky vzdělávání

Politická opatření a nástroje týkající se pobídek k účasti v OV jsou roztržštěné a není zaveden žádný ucelený systém. Nicméně omezenou finanční podporu účastníkům OV nabízí za určitých podmínek několik mechanismů.

Většina krajů poskytuje účastníkům programů středního vzdělávání stipendia nebo jiné dávky za předpokladu, že tyto programy vedou k získání kvalifikace, která je na regionálním trhu práce velmi poptávaná. Hlavním cílem je přilákat nové účastníky vzdělávání a ty stávající motivovat, aby program dokončili. Stipendijní programy se mohou v jednotlivých regionech mírně lišit, stejně jako jejich výše. V některých oborech vzdělání přispěla stipendia ke zvýšení počtu zapsaných účastníků, zatímco v jiných oborech zájem účastníků i nadále klesá. Obvyklými předpoklady pro získání stipendia jsou:

- (a) pravidelná školní docházka;
- (b) dobré výsledky učení;
- (c) dobré chování.

Podle zákona o ověřování a uznávání dalšího vzdělávání si mohou účastníci dalšího OV od základu daně z příjmů odečíst úhrady za zkoušky (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

Podniky rovněž poskytují účastníkům OV, kteří v jejich prostorách vykonávají odborný výcvik nebo odbornou praxi, finanční i nefinanční výhody.

4.2. Pobídky pro podniky

4.2.1. Programy počátečního OV

Zaměstnavatelé, kteří participují na programech počátečního OV mají k dispozici daňové odpočty na podporu odborného vzdělávání. Hlavním cílem je motivovat podniky ke spolupráci se středními a vyššími odbornými školami. Přímé a nepřímé financování středního a vyššího OV se považuje za daňově odpočitatelnou položku:

- (a) Odpočet na podporu výdajů vynaložených na žáka nebo studenta ve výši 200 Kč za tzv. „žáko hodinu“ odborného výcviku nebo odborné praxe na pracovišti zaměstnavatele;
- (b) daňově odečitatelných je rovněž 50 % až 110 % nákladů na pořízení majetku podle doby jeho využití žáky a studenty pro účely odborného vzdělávání;
- (c) motivační příspěvek (stipendium, příspěvek na stravování, ubytování,

vzdělávání související s budoucím výkonem profese, jízdné v prostředcích hromadné dopravy do místa vzdělávání a na pořízení osobních ochranných prostředků a pomůcek poskytovaných nad rámec zvláštních právních předpisů) poskytnutý na základě smluvního vztahu žákovi nebo studentovi do výše 5000 Kč měsíčně.

Podle školského zákona mohou střední odborné školy využít část svých finančních prostředků na mzdové náklady instruktorů praktického vyučování. Toto opatření umožňuje školám realizovat praktické vyučování v prostorách podniku, snadněji fungovat jako smluvní partneři a účinněji zajišťovat kvalitu praktického vyučování (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

4.2.2. Další OV a vzdělávání dospělých

Pokud zaměstnavatelé a vzdělávací instituce poskytující vzdělávání dospělých a další OV splňují zvláštní požadavky (oddíl 2.2.3.3), mohou požádat o veřejné granty na financování odborného vzdělávání svých zaměstnanců. Existuje několik veřejných programů financovaných ze státního rozpočtu a/nebo fondů EU, včetně těchto:

- (a) programy aktivní politiky zaměstnanosti, které poskytují finanční prostředky podnikům, aby prohloubily kvalifikaci svých zaměstnanců nebo je rekvalifikovaly (oddíl 2.2.3.3);
- (b) zaměstnavatelé ve zpracovatelském průmyslu a dalších konkrétních inovativních odvětvích mohou v rámci investiční pobídky nabízené vládou získat podporu na odborné vzdělávání svých zaměstnanců;
- (c) podniky mohou obdržet finance na realizaci projektů zaměřených na podporu odborného vzdělávání, za předpokladu, že splňují kritéria stanovená v operačních programech spolufinancovaných EU; například v období 2015–2022 nabízí program POVEZ II (Podpora odborného vzdělávání zaměstnanců) spravovaný krajskými pobočkami úřadu práce dotace podnikům a podnikatelům na odborné vzdělávání zaměstnanců.

Náklady na vzdělávání zaměstnanců jsou považovány za součást celkových odečitatelných nákladů, pokud jde o daň z příjmu právnických osob (Šímová a kol., 2018; Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

4.3. Poradenství

Existují dva hlavní systémy poskytování poradenství. Ministerstvo školství dohlíží na poradenství pro účastníky počátečního vzdělávání, zatímco ministerstvo práce a sociálních věcí odpovídá za služby poskytované dospělým v rámci politik trhu práce (Šímová a kol., 2018). Národní poradenské fórum (NPF), zřízené v roce 2010, je poradním orgánem ministerstva školství a ministerstva práce v této oblasti politiky (Cedefop; Národní pedagogický institut a Národní vzdělávací fond, 2019).

Služby kariérového poradenství poskytované na školách jsou k dispozici všem účastníkům vzdělávání na druhém stupni základních škol (ISCED 244) a mají jim pomoci s výběrem střední školy. Na této úrovni je na rozvoj dovedností v oblasti řízení kariéry kladen značný důraz. Vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání obsahují průřezové téma Člověk a svět práce. Účastníci vzdělávání mohou rovněž navštěvovat různé veletrhy vzdělávání, dny otevřených dveří ve školách, akce za účelem zprostředkování zaměstnání atd. (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

Všechny základní a střední školy zřizují školní poradenská pracoviště, která zahrnují výchovného poradce a metodika prevence. Výchovným poradcem je často jeden z učitelů školy. Tito poradci mají obvykle vzhledem ke svým přímým vyučovacím povinnostem poměrně omezenou časovou kapacitu a zaměřují se na poradenskou činnost na školách, zejména kariérové poradenství, zabývají se problematikou vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, poskytují metodickou a informační pomoc pedagogickým pracovníkům školy a také spolupracují s dalšími institucemi. Každá škola rovněž zaměstnává školního metodika prevence, který se specializuje na prevenci sociálně patologických jevů. Na škole může působit také školní psycholog a speciální pedagog.

Na regionální/místní úrovni pracuje přibližně 80 pedagogicko-psychologických poraden a přibližně 120 speciálně pedagogických center. Speciálně pedagogická centra zabezpečují speciálně pedagogickou, psychologickou a další potřebnou péči klientům se zdravotním postižením a podle svého zaměření poskytují odbornou pomoc žákům s různými druhy postižení, např. zrakovým, sluchovým, tělesným, mentálním a dalšími druhy postižení. Poradenství je založeno na pedagogicko-psychologické diagnostice schopností, osobních vlastností, zájmů a dalších osobních charakteristik účastníka vzdělávání (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019). Školy se mohou obrátit na poradenská centra v případě jakýchkoli psychologických

kých nebo vzdělávacích problémů. Konzultace nebo cílená léčba je podmíněna souhlasem rodičů.

Služby kariérového poradenství pro dospělé v rámci ministerstva práce a sociálních věcí poskytují krajské a místní pobočky úřadu práce. Podporují uchazeče o zaměstnání a nezaměstnané při hledání zaměstnání a pomáhají při přechodu čerstvých absolventů škol na trh práce.

V každé pobočce úřadu práce sídlí *informační a poradenské středisko (IPS)*, které nabízí širokou škálu informačních materiálů. Hlavními cílovými skupinami jsou žáci posledních ročníků základní školy, nezaměstnaní, lidé, kteří hledají jiné zaměstnání, a osoby ohrožené nezaměstnaností. Střediska IPS jsou v kontaktu se školami v regionu a pořádají semináře zaměřené na kariérové poradenství.

Informační systém NPI ČR shromažďuje informace o programech počátečního vzdělávání a školách, které je poskytují, o přechodu absolventů na trh práce a dalším vzdělávání. Informace jsou užitečné pro kariérové poradce, účastníky vzdělávání, rodiče i zaměstnavatele. OECD považuje tento systém za přínosný (Cedefop; Národní pedagogický institut České republiky a Národní vzdělávací fond, 2019).

Služby kariérového poradenství jsou kromě rezortu školství a rezortu práce a sociálních věcí, poskytovány i v soukromé sféře (komerční služba soukromých poradců a agentur). Dále tyto služby poskytují sdružení zaměstnavatelů nebo neziskové organizace. K dispozici je několik dalších on-line zdrojů a nástrojů, jako je **soukromá databáze** dalšího vzdělávání, **rejstřík škol** a zmiňovaný **informační systém** Infoabsolvent zahrnuje kompletní vzdělávací nabídku škol, informace o přijímacích zkouškách i přijímacím řízením. Některé prvky kariérového poradenství, jako je příprava na pracovní pohovor, podpora při psaní životopisů a informace o pracovněprávních vztazích, jsou rovněž poskytovány **on-line**.

ČR je rovněž zapojena do sítě **Euroguidance** pro kariérové poradce a do sítě **Eures**, která poskytuje služby občanům, kteří mají zájem o zaměstnání v členských státech EU.

4.4. Výzvy a příležitosti k dalšímu rozvoji

Zásadní výzvou je stárnutí pedagogů a atraktivita učitelského povolání. Průměrný věk učitelů ve středním vzdělávání je 49,4 roku a i když se průměrné mzdy pedagogů zvýšily, učitelské povolání, a to i na terciární úrovni, je pro mladé lidi stále málo atraktivní.

Vzhledem k tomu, že průmysl hraje v hospodářství země důležitou úlohu, přináší čtvrtá průmyslová revoluce (Průmysl 4.0) výzvy, jako je digitalizace

a automatizace. Malé a střední podniky, které jsou významným faktorem hospodářství země, jsou navíc citlivé na hospodářské výkyvy a často musí řešit nesoulad mezi nabízenými a požadovanými dovednostmi.

Další výzvou je podpora kvalitního praktického vyučování, rozšíření možností učení v reálném pracovním prostředí a usnadnění přechodu absolventů ze školy na trh práce. Rovněž je třeba lépe sladit nabídku dovedností a poptávku po nich. Provázání programů počátečního OV s příslušnými kvalifikacemi v Národní soustavě kvalifikací by mělo dále podporovat schopnost vzdělávání pružně reagovat na potřeby trhu práce.

Pandemie COVID-19 poukázala na rozdíly v digitálních dovednostech, prohloubila digitální propast mezi účastníky vzdělávání a upozornila na potřebu digitální transformace a zlepšení digitálních schopností. Zároveň urychlila rozvoj digitálních dovedností a kompetencí učitelů i účastníků odborného vzdělávání a přípravy.

Na podzim 2020 byla za účelem řešení výše uvedených výzev přijata nová strategie 2030+, která podporuje zavádění prvků duálního systému do odborného vzdělávání a spolupráci mezi školami a zaměstnavateli. Strategie rovněž podporuje praktické vyučování se zajištěním kvality a vypracování standardu kvality pro odborný výcvik (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020).

V nadcházejícím období ministerstvo školství plánuje modernizovat a vybavit školy digitálními technologiemi, podporovat inovace, revidovat vzdělávací programy a uplatňovat nové metody výuky a hodnocení. Ministerstvo se rovněž zaměří na počáteční a další vzdělávání učitelů a na profesní rozvoj vedoucích pracovníků škol. Očekává se, že odbornému vzdělávání prospěje revize rámcových vzdělávacích programů. Důraz bude kladen na vytvoření společného základu pro skupiny příbuzných oborů vzdělání. Účastníkům vzdělávání to umožní činit kariérní rozhodnutí v pozdější fázi studia, čímž se omezí možnost špatné volby a odloží se raná specializace. Počet studijních oborů se pravděpodobně změní.

Zkratky

AK VOV	akreditační komise pro vyšší odborné vzdělávání
Cedefop	Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání
CZESHA	Unie školských asociací České republiky
ČSÚ	Český statistický úřad
ČŠI	Česká školní inspekce
další OV	další odborné vzdělávání
DIS	diplomovaný specialista
ECTS	evropský systém přenosu a akumulace kreditů
EQAVET	Evropský referenční rámec pro zajišťování kvality v oblasti odborného vzdělávání a přípravy
EQF	evropský rámec kvalifikací
ESF	Evropský sociální fond
ESI	Evropský index dovedností
HDP	hrubý domácí produkt
ICT, IT	informační (a komunikační) technologie
IPS	informační a poradenské středisko
ISCED	mezinárodní standardní klasifikace vzdělání
ISO	Mezinárodní organizace pro normalizaci
MSP	malé a střední podniky
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NPF	Národní poradenské fórum
NPI ČR	Národní pedagogický institut České republiky
NQF	Národní rámec kvalifikací
NSK	Národní soustava kvalifikací
NSP	Národní soustava povolání
NUTS	klasifikace územních statistických jednotek
NVF	Národní vzdělávací fond
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OV	odborné vzdělávání

PK	profesní kvalifikace
počáteční OV	počáteční odborné vzdělávání
SOŠ	druh školy sekundárního odborného vzdělávání a přípravy (<i>střední odborná škola</i>)
SOU	druh školy sekundárního odborného vzdělávání a přípravy (<i>střední odborné učiliště</i>)
SR	sektorové rady
ÚP ČR	Úřad práce České republiky
VOŠ	vyšší odborné školy
VŠ	vyšší odborné školy
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

Použitá literatura

[internetové adresy citovány dne 30.6.2022]

Cedefop (2021). *European inventory on NQF 2020: Czechia* (Evropský přehled národního rámce kvalifikací za rok 2020: Česko).

https://www.cedefop.europa.eu/files/czechia_-_european_inventory_on_nqf_2020.pdf

Cedefop; Národní pedagogický institut a Národní vzdělávací fond (2019). *Vocational education and training in Europe: Czechia* [From Cedefop and ReferNet. Vocational education and training in Europe database] (Odborné vzdělávání v Evropě: Česko. [Od střediska Cedefop a sítě ReferNet. Databáze odborného vzdělávání a přípravy v Evropě]).

<https://www.cedefop.europa.eu/en/print/pdf/node/31266>

EQAVET (2021). *Quality assurance in VET: Czech Republic* (Zajišťování kvality v oblasti odborného vzdělávání: Česká republika).

<https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=25184&langId=en>

Evropská komise a Generální ředitelství pro vzdělávání, mládež, sport a kulturu (2021). *Monitor vzdělávání a odborné přípravy 2021: Česko*. Lucemburk: Úřad pro publikace. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/056839>

Vláda České republiky (2020). *Zpráva o stavu romské menšiny v ČR za rok 2019*. <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2019.pdf>

Vláda České republiky (2022). *Programové prohlášení vlády České republiky*. <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>

Kaňáková, M.; Czesaná, V. a Šimová, Z. (2019). *Vocational education and training in Europe: Czech Republic* (Zajišťování kvality v oblasti odborného vzdělávání v Evropě: Česká republika). Zpráva střediska Cedefop a sítě ReferNet o odborném vzdělávání v Evropě za rok 2018.

<https://www.cedefop.europa.eu/en/country-reports/vocational-education-and-training-europe-czech-republic-2018>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2020). *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf

- Ministerstvo průmyslu a obchodu (2021). *Národní plán obnovy*.
<https://www.planobnovy.cz/dokumenty>
- Šímová, Z. a kol. (2018). *Guidance and outreach for inactive and unemployed: Czech Republic* (Poradenství a osvěta pro neaktivní a nezaměstnané osoby: Česká republika). Řada tematických perspektiv střediska Cedefop a síť ReferNet. https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2018/guidance_outreach_Czech_Republic_Cedefop_ReferNet.pdf
- Stopka, M. (2019). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2018 update: Czechia* (Aktualizace evropského přehledu v oblasti uznávání neformálního a informálního učení z roku 2018: Česko). http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_Czechia.pdf
- Vojtěch, J. a Kleňha, D. (2018). *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání: 2017/18*.
<https://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-152>
- Vojtěch, J. a Novotná, H. (2021). *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii 2020/21*.
<https://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-177>
- Vojtěch, J.; Novotná, H. a Zahradníčková, K. (2021). *Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním: 2021*.
<https://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-178&NazevSeo=Nezamestnanost-absolventu-skol-se-strednim-a->

Další zdroje informací

[internetové adresy citovány dne 30.6.2022]

Právní předpisy

Zákony

Parlament České republiky (1998). *Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách).*

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=111&r=1998>

Parlament České republiky (2004a). *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).*

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=561&r=2004>

Parlament České republiky (2004b). *Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.*

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=563&r=2004>

Parlament České republiky (2006a). *Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů.*

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=179&r=2006>

Parlament České republiky (2006b). *Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.*

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=262&r=2006>

Nařízení

Vláda České republiky (2010). *Nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání.*

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=211&r=2010>

Internetové stránky a databáze

Cedefop. *European skills index: Czechia* (Evropský index dovedností: Česko).

<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/european-skills-index/country/czechia>

ČSÚ. *Český statistický úřad*. <https://www.czso.cz>

EU. *Profily jednotlivých zemí: Česko*.

https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/czechia_en

Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main>

Eurydice. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/index_en.php_en

Infoabsolvent. *Informační systém Infoabsolvent*. <https://www.infoabsolvent.cz/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2022a). *Statistická ročenka školství: Výkonové ukazatele 2010/11 a 2020/21*.

<https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2022b). *Vývojová ročenka školství 2010/11–2020/21*.

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2010-11-2020-21>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Projekt Predikce trhu práce: KOMPAS*.

<https://www.predikcetrhuprace.cz/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Centrální databáze kompetencí: autonomní systém pro správu znalostí, dovedností a měkkých kompetencí*.

<http://kompetence.nsp.cz/>

NSK. *Národní soustava kvalifikací*. <https://www.narodnikvalifikace.cz/>

NSP. *Národní soustava povolání*. <https://www.nsp.cz>

Odborné vzdělávání v

Česku

Stručný popis

Tento stručný popis přispívá k lepšímu pochopení odborného vzdělávání v Česku tím, že popisuje jeho charakteristické rysy a upozorňuje na vývoj systému a současné výzvy.

Podíl účastníků odborného vzdělávání v programech středního vzdělávání je druhý nejvyšší v EU-27. Počáteční OV probíhá ve školách a praktické vyučování je povinnou součástí vzdělávacích programů. Jedním z hlavních rysů počátečního OV je jeho relativně dobrá dostupnost. Většina absolventů čtyřletých studijních programů pokračuje ve vzdělávání na terciární úrovni.

Národní soustava kvalifikací je důležitou složkou systému celoživotního učení. Ověřování předchozího učení se zaměřuje především na další OV a podporuje uznávání profesních dovedností a kompetencí. Systém nabízí značný počet profesních kvalifikací a výsledky, pokud jde o počty udělených osvědčení, jsou velmi pozitivní.

Mezi stanovené priority země patří inovace soustavy oborů odborného vzdělávání, podpora pedagogických pracovníků, podpora celoživotního učení a podpora digitálního vzdělávání.

CEDEFOP

Evropské středisko pro rozvoj
odborného vzdělávání

Europe 123, 570 01 Thessaloniki (Pylea), ŘECKO

Poštovní adresa: Cedefop service post, 570 01 Themi, ŘECKO

Tel. +30 2310490111, Fax +30 2310490020, Email: info@cedefop.europa.eu

visit our portal www.cedefop.europa.eu

Úřad pro publikace
Evropské unie